

ΠΛΑΤΩΝ

ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΩΝ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΩΝ
ΚΑΙ ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΩΝ

ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ ΚΑΤΑ ΜΗΝΑ

ΥΠΟ ΤΟΥ

ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΚΟΥ

ΣΥΛΛΟΓΟΥ

ΕΤΟΣ Α΄.-ΤΟΜΟΣ Α΄.

(Ὅτι ἐστὶ περὶ τοῦ ἄν ὀσιωτέρου ἀνθρώπου
βουλευόμενον ἢ περὶ παιδείας καὶ αὐτοῦ καὶ
τῶν αὐτοῦ οἰκείων. (Πλάτ. Θιάγης.)

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ Κ. Ν. ΦΙΛΑΔΕΛΦΕΩΣ

—
1879

ΠΛΑΤΩΝ

ΕΤΟΣ Α'

30 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1878

ΤΕΥΧΟΣ 2

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΗΘΙΚΟΥ ΧΑΡΑΚΤΗΡΟΣ

ΤΗΣ ΚΑΤΑ ΠΛΑΤΩΝΑ ΠΑΙΔΕΙΑΣ.

Πλάτων, ὁ διαπρεπέστατος τοῦ Σωκράτους μαθητῆς καὶ μέγιστος τῆς ἀρχαιότητος φιλόσοφος, μεγάλην αἰσθόμενος λύπην ἐπὶ τῇ ἠθικῇ διαφθορᾷ τῶν ἑαυτοῦ πολιτῶν, ἐπελάβετο τοῦ δυσχερεστάτου μὲν καὶ ἐργωδεστάτου, καλλίστου δὲ καὶ λυσιτελεστάτου ἀγῶνος, τῆς τῶν πεπτωκότων ἠθῶν ἐπανορθώσεως. Ἡ κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τοῦ πελοποννησιακοῦ πολέμου διάσεις τῆς ἐν Ἀθήναις δημοκρατίας, αἱ συχναὶ τοῦ πολιτεύματος μεταβολαί, ἡ ἠθοφθόρος τῶν σοφιστῶν διδασκαλία, ὁ ἀδίκος θάνατος τοῦ προσφιλεστάτου διδασκάλου Σωκράτους, καὶ πλεῖστα ἄλλα λυπηρὰ γεγονότα, ἔπεισαν τὸν Πλάτωνα ὅτι οὐ μόνον οἱ ἐπ' αὐτοῦ γεγονότες πολῖται, ἀλλὰ καὶ ἅπαν τὸ ἀνθρώπινον γένος δὲν δύναται νὰ τύχῃ τῆς ἀληθοῦς εὐδαιμονίας ἐν πολιτείᾳ, μὴ ὑποδεδειγμένη καὶ διευθυνομένη ὑπὸ τῆς φιλοσοφίας¹. Τούτου ἕνεκα ἐπεξέτεινεν ὁ δαιμόνιος φιλόσοφος τὰς ἑαυτοῦ φιλοσοφικὰς καὶ πολιτικὰς γνώσεις, συνεπλήρωσε καὶ διώρθωσεν αὐτὰς, πολλαχόσε

1 «Ἐὰν μὴ — ἢ οἱ φιλόσοφοι βασιλεύσωσιν ἐν ταῖς πόλεσι ἢ οἱ βασιλεῖς τε νῦν λεγόμενοι καὶ δυνάσται φιλοσοφήσωσι γνησίως τε καὶ ἱκανῶς καὶ τοῦτο εἰς ταῦτ' ἐπιπέσῃ, «δύναμις τε πολιτικῆ καὶ φιλοσοφία, τῶν δὲ νῦν πορευομένων χωρὶς ἐφ' ἑκάτερον αἰ πολλὰ φύσεις ἐξ ἀνάγκης ἀποκλεισθῶσιν, οὐκ ἔστι κακῶν παύλα — ταῖς πόλεσι, δοκῶ δ' οὐδὲ τῷ ἀνθρωπίνῳ γένει, οὐδὲ αὕτη ἡ πολιτεία μήποτε πρότερον φυῆ τε εἰς τὸ δυνατόν καὶ φῶς ἡλίου ἴδῃ, ἢν νῦν λόγῳ διεληλύθαμεν» (Πολιτ. ε', 473, D. E). — «Πρὶν ἂν πόλεως «τὸ φιλόσοφον γένος ἐγκρατὲς γένηται, οὔτε πόλει οὔτε πολίταις κακῶν παύλα ἔσται, οὐδὲ ἡ πολιτεία, ἢν μυθολογοῦμεν λόγῳ, ἔργῳ τέλος λήψεται» (Πολιτ. ε', 501, E). Ἠβέλ. καὶ Πολιτικ. 293, C. Ἐπιστ. ζ', 326.

ἀποδημήσας καὶ πολλῶν ἀνθρώπων ἰδὼν ἄστεα καὶ νόον γνούς. Ἐπανεληθὼν δὲ εἰς τὴν ἑαυτοῦ πατρίδα, τὰς Ἀθήνας, ἀνεκοίνωσε τοῖς πολίταις τὰς σωτηρίους αὐτοῦ πολιτικὰς σκέψεις, διδάσκων ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ καὶ συγγράφων διάφορα φιλοσοφικὰ συγγράμματα, ἐν οἷς συμπεριέλαβε μετὰ τῶν πολιτικῶν αὐτοῦ θεωριῶν καὶ τὰς περὶ παιδείας, ἧς ὁ ἠθικὸς χαρακτήρ ἀποτελεῖ τὴν ὑπόθεσιν τῆς παρούσης πραγματείας.

Ὁ Πλάτων, καίπερ μεγίστην ἀξίαν τῇ τοῦ ἀνθρώπου παιδείᾳ ἀποδίδους¹, οὐδαμῶς κατέστησεν αὐτὴν ἴδιον τῶν φιλοσοφικῶν αὐτοῦ ἐρευνῶν ὑποκείμενον, ἀλλὰ σποράδην περὶ αὐτῆς ἀπεφώνησε, συνάψας αὐτὴν καὶ ὑπαγαγὼν εἰς τὰς πολιτικὰς αὐτοῦ θεωρίας. Τοῦτο δὲ συνάδει πληρέστατα οὐ μόνον πρὸς τὰς φιλοσοφικὰς αὐτοῦ θεωρίας, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὴν καθολικὴν δόξαν τῶν τότε Ἑλλήνων, παρ' οἷς οἱ μὲν καθ' ἑκάστους ἀνθρώποι ἀνήκον τῇ πόλει, ἡ δὲ παιδεία τῇ πολιτικῇ.

Ὁ Πλάτων πραγματευόμενος περὶ παιδείας ἐν διαφόροις συγγράμμασι καὶ ἰδίως ἐν τῇ Πολιτείᾳ καὶ τοῖς Νόμοις, ὧν ἡ μὲν παρίστησι τὸν ἀνθρώπον ὅποιος πρέπει νὰ ᾔηται, ἡ δὲ, ὅποιος δύναται νὰ ᾔηται, τίθησιν αὐτὴν ὡς βάσιν τῆς πόλεως ἢ πολιτείας². Ὁ ἀνθρώπος, ὅστις κατὰ τὴν τοῦ Ἀριστοτέλους ἔκφρασιν εἶναι ζῶον πολιτικόν³, ἐδημιουργήθη κατὰ Πλάτωνα πρὸς τὸν πολιτικὸν βίον, ἐν ᾧ δύναται νὰ εὕρη τὸν ὑψίστον αὐτοῦ προορισμὸν ἢ τὸν τελικὸν σκοπὸν τῆς ἑαυτοῦ ὑπάρξεως· τούτου δ' ἕνεκα ἀνήκει ὁ ἀνθρώπος μετὰ πασῶν αὐτοῦ τῶν ἰδιοτήτων καὶ δυνάμεων τῇ πόλει, ἥτις μόνη κέκτηται τὸ δικαίωμα καὶ τὸ καθήκον νὰ φροντίζῃ περὶ τῆς ἀναπτύξεως αὐτοῦ καὶ μορφώσεως πρὸς πλήρωσιν τοῦ ὑψίστου αὐτῆς σκοποῦ, ἐγκειμένου ἐν τῇ ἐνώσει ἀπάντων τῶν πολιτικῶν μελῶν

1 «Ἀνθρώπος— ἡμερον (ζῶον), ὅμως μὴν παιδείας μὲν ὀρθῆς τυχὸν καὶ φύσεως εὐτυχούς, θειότατον ἡμερώτατόν τε ζῶον γίνεσθαι φιλεῖ, μὴ ἱκανῶς δὲ ἢ μὴ καλῶς τραφέν, ἀγριώτατον ὅποσα φύει γῆ· ὧν ἕνεκα οὐ δεύτερον οὐδὲ πάρεργον δεῖ τὴν παίδων τροφὴν τὸν νομοθέτην ἐαν' γίνεσθαι» (Νόμ. ζ', 766, Α). — «Τροφή— καὶ παιδεύσεις, χρηστὴ σωζομένη, φύσεις ἀγαθὰς ἐμποιεῖ, καὶ αὐτὰς φύσεις χρησταί, τοιαύτης παιδείας ἀντιλαμβάνομεναι, ἔτι βελτίους τῶν προτέρων φύονται κτλ.» (Πολιτ. δ', 424, Β). — «Οὐκοῦν— καὶ τὰς ψυχὰς οὕτω φῶμεν τὰς εὐφροσύνους κακῆς παιδαγωγίας τυχοῦσας διαφερόντως κακὰς γίνεσθαι;» (Πολιτ. ζ', 491, Ε). — «Οὕτοι— ταῦτα πολλὰ καὶ μεγάλα αὐτοῖς προστάττομεν, ἀλλὰ πάντα φαῦλα, ἐὰν τὸ λεγόμενον ἐν μέγα φυλάττωσι, μᾶλλον δ' ἀντὶ μεγάλου ἱκανόν. Τί τοῦτο; ἔφη. Τὴν παιδείαν, ἣν δ' ἐγὼ, καὶ τροφὴν κτλ.» (αὐτ. 423, Ε). — «Οὐκ ἔστι περὶ οὗτου θειοτέρου ἢ ἀνθρώπου βουλεύσαιτο ἢ περὶ παιδείας καὶ αὐτοῦ καὶ τῶν αὐτοῦ οἰκείων» (Θεάγ. 122, Β). Πρβλ. καὶ Λάχ. 185.

2 Πολιτ. δ', 423, Β— 424, C. — Νόμ. ζ', 765. 766 κτλ.

3 «Ἀνθρώπος φύσει πολιτικὸν ζῶον» (Πολ. Α, 1, 2).

εἰς κοινόν τινά ἠθικόν βίον, ἢ εἰς μίαν πόλιν¹. Ἐπὶ τῆς θεωρίας ταύτης ἐρεῖδεται ὁ τελικὸς σκοπὸς τῆς πλατωνικῆς παιδείας. Ἡ κατὰ Πλάτωνα παιδεία εἶναι κατὰ τε τὴν οὐσίαν αὐτῆς καὶ τὸν χαρακτῆρα πολιτικῆς, τουτέστι παιδεία διὰ τὴν πόλιν, κύριον σκοπὸν ἐπιδιώκουσα τὴν μόρφωσιν τοῦ ἀνθρώπου εἰς πολίτην. Λέγοντες ὁμῶς ὅτι ὁ Πλάτων ἐθεώρει τὴν παιδείαν πολιτικὴν, οὐδόλως ἐννοοῦμεν ὅτι περιώριζεν αὐτὴν ὁ ἔξοχος φιλόσοφος ἐντὸς τοῦ κύκλου τῆς εὐτελεστέρως πολιτικῆς ἐνεργείας ἢ ὅτι παρεδέχετο ὅτι ὁ ἀνθρώπος πρέπει νὰ μορφώσῃ τὰς σωματικὰς καὶ ψυχικὰς αὐτοῦ δυνάμεις πρὸς ὠρισμένην τινὰ κοινωνικὴν χρῆσιν. Πολλοῦ γε καὶ δεῖ. Τοιαύτην δουρικὴν παιδείαν, οὕτω στενωδῶς καὶ εὐτελεῶς ἐννοουμένην, ἀπέρριπτεν αὐτὸς ὁ Πλάτων, θεωρῶν αὐτὴν βάναισον καὶ ἀνελεύθερον καὶ ἀναξίαν τοῦ θείου αὐτῆς ὀνόματος. Ὁρθὴν παιδείαν καλεῖ ὁ Πλάτων αὐτὴν πρὸς ἀρετὴν ἐκ παίδων παιδείαν, ποιοῦσαν ἐπιθυμητὴν τε καὶ ἐραστήν τοῦ πολίτην γενέσθαι τέλειον, ἀρχεῖν τε καὶ ἀρχεσθαι ἐπιστάμενον «μετὰ δίκης»². Ἡ πλατωνικὴ ὁμῶς αὕτη παιδεία τότε κέκτηται τὴν ἀληθῆ αὐτῆς ἀξίαν, ὅταν ἐν τῷ πολίτῃ ἀνατρέφῃ συγχρόνως αὐτὸν τὸν ἀνθρώπον. Ὁ Πλάτων οὐδόλως χωρίζει τὴν ἐννοιαν τοῦ πολίτου ἀπὸ τῆς τοῦ ἀνθρώπου. Κατ' αὐτὸν ὁ τελειότατος πολίτης εἶναι καὶ τελειότατος ἀνθρώπος· ὅ,τι δὲ παρέχει τὴν ἠθικὴν ἀξίαν εἰς τοῦτον, προσδιορίζει καὶ τὴν ἠθικὴν ἀξίαν ἐκείνου. Ἡ θεωρία αὕτη στηρίζεται ἐπὶ τοῦ ἰδιάζοντος τρόπου, καθ' ὃν ὁ Πλάτων θεωρεῖ τὸν πολιτικὸν βίον. Κατ' αὐτὸν ὁ πολιτικὸς βίος εἶναι λίαν ὅμοιος καὶ ἀνάλογος πρὸς τὸν ἰδιωτικὸν βίον ἐκάστου ἀνθρώπου· διὸ οἱ αὐτοὶ ὅροι, οἵτινες ἀπαιτοῦνται ἐν τῷ ἰδιωτικῷ βίῳ ὅπως καταστήσωσι τὸν ἀνθρώπον τέλειον ἀνθρώπον, ἀπαιτοῦνται καὶ ἐν πάσαις ταῖς πολιτικαῖς σχέσεσιν ἵνα καταστήσωσι τὸν αὐτὸν τέλειον πολίτην³.

1 «Τοὺς πολίτας πρὸς ὃ τις πέφυκε, πρὸς τοῦτο ἕνα πρὸς ἓν ἕκαστον ἔργον δεῖ κομίζειν, ὅπως ἂν ἐν τῷ αὐτοῦ ἐπιτηδεύων ἕκαστος μὴ πολλοί, ἀλλὰ εἰς γίγνηται, καὶ οὕτω καθ' ἕνα ἕνα ἢ πόλις μία φύηται, ἀλλὰ μὴ παλλαὶ κτλ.» (Πολιτ. δ', 423, D).

2 «Μὴ τοίνυν μηδ' ὃ λέγομεν εἶναι παιδείαν ἀόριστον γένηται· νῦν γὰρ ὀνειδίζοντες ἐπαινοῦντες θ' ἑκάστων τὰς τροφὰς λέγομεν ὡς τὸν μὲν πεπαιδευμένον ἡμῶν ὄντα τινὰ, τὸν δὲ ἀπαιδευτὸν ἐνίοτε εἰς τε καπηλείας καὶ ναυκληρίας καὶ ἄλλων τοιούτων μάλα πεπαιδευμένων σφόδρα ἀνθρώπων· οὐ γὰρ ταῦτα ἡγουμένων, ὡς ἔοικεν, εἶναι παιδείαν ὃ νῦν λόγος ἂν εἴη, τὴν δὲ πρὸς ἀρετὴν ἐκ παίδων παιδείαν ποιοῦσαν ἐπιθυμητὴν τε καὶ ἐραστήν τοῦ πολίτην γενέσθαι τέλειον, ἀρχεῖν τε καὶ ἀρχεσθαι ἐπιστάμενον μετὰ δίκης· ταύτην τὴν τροφήν ἀφορισάμενος ὃ λόγος οὗτος, ὡς ἔμοι φαίνεται, νῦν βούλοιστ' ἂν μόνην παιδείαν προσαγορεύειν, τὴν δὲ εἰς χρήματα τείνουσαν ἢ τινὰ πρὸς ἰσχὺν ἢ καὶ πρὸς ἄλλην τινὰ σοφίαν ἀνευ νοῦ καὶ δίκης βάναισον τ' εἶναι καὶ ἀνελεύθερον καὶ οὐκ ἀξίαν τὸ παράπαν παιδείαν καλεῖσθαι» (Νόμ. α', 643, D. E).

3 Πολιτ. δ', 434—435. η', 566, D. θ', 577, C. Νόμ. η', 828, D.

Ἐκ τοιούτων θεωριῶν ὀρμώμενος ὁ Πλάτων ἀπαιτεῖ ἵνα ἡ παιδεία διεξάγῃται κατὰ τὰς αὐτὰς ἠθικὰς ἀρχάς, ἃς ἡ πόλις ἀναγνωρίζει εἰς τὰ ἑαυτῆς μέλη, ὅπως οὕτως ὑπάρχῃ στενοτάτη ἀρμονία μεταξὺ τῶν φρονημάτων τῶν πολιτῶν καὶ τῶν τῆς πόλεως ἀρχόντων, προαγομένων τῶν καθ' ἑκάστους ἀνθρώπων εἰς μίαν πόλιν¹. Πολιτεία καὶ παιδεία ἔχουσι κατὰ Πλάτωνα στενὴν καὶ ἀναγκαιοτάτην συνάφειαν, ἀκριβῶς ὀρίζουσαι ἀλλήλας· τούτου ἕνεκα ἡ καλὴ ἢ ἡ κακὴ διάταξις τῆς μιᾶς προκαλεῖ τὰ αὐτὰ φαινόμενα καὶ παρὰ τῆ ἑτέρας², καὶ ὅπως τὸ δυνατὸν τῆς πολιτείας ἄνευ τῆς παιδείας εἶναι ἀκατανόητον, οὕτω καὶ ὁ σκοπὸς τῆς παιδείας ἄνευ τῆς πολιτείας εἶναι σχεδὸν ἀνέφικτος. Τοιαῦτα φρονῶν ὁ Πλάτων ἀπεφάνητο ὅτι ὁ διὰ τῆς φιλοσοφίας καθαρὸς γενόμενος ἀδικίας τε καὶ ἀγροσίων ἔργων δὲν δύναται νὰ προαχθῇ ἀρκούντως καὶ συντελέσῃ εἰς τὴν ἰδίαν καὶ κοινὴν σωτηρίαν μὴ τυχῶν πολιτείας προσηκούσης· «ἐν γὰρ ᾧ προσηκούσῃ αὐτός τε μᾶλλον αὐξήσεται καὶ μετὰ τῶν ἰδίων τὰ κοινὰ ᾠσώσει»³.

Ὁ Πλάτων, τοιαύτας ἀρχὰς ὑποτιθεὶς καὶ δοξάζων ὅτι ἡ πολιτεία καὶ ἡ παιδεία, ὡς στοιχεῖα ἀπαραίτητα πάσης κοινωνίας, τότε μόνον δύνανται νὰ ἐπαρκέσωσιν εἰς τὸν κοινὸν αὐτῶν σκοπὸν καὶ συντελέσωσιν εἰς τὴν μὀρφωσιν τελείων πολιτῶν, ὅταν προσαρμόζωνται πρὸς τὰς χρεῖας τοῦ γού καὶ τῆς δίκης, ὑποτυποῖ τὸ ἰδανικὸν τελείας πολιτείας καὶ τελείας παιδείας, ἐπὶ τῆς αὐτῆς ἠθικῆς ἀρχῆς ἐρειδομένων. Τοῦτο δὲ σαφέστερον θέλει καταδειχθῆ ἔκ τῆς ἰδίᾳ ἐξετάσεως τῆς τε πλατωνικῆς πολιτείας καὶ τῆς πλατωνικῆς παιδείας.

Ὁ Πλάτων, ὀρμώμενος ἐκ τῆς ἀρχῆς ὅτι οἱ αὐτοὶ ἠθικοὶ νόμοι ἰσχύουσιν ἐν τε τῷ βίῳ ἑκάστου ἀνθρώπου ἰδίᾳ καὶ ἐν τῷ βίῳ ἀπάσης τῆς κοινωνίας καθόλου⁴, θεωρεῖ τὴν πολιτείαν ὡς ἠθικὸν τι πρόσωπον, ὅπερ

1 «Πᾶσα οὖν ἡμῖν ἡ πολιτεία ξυνέστηκε μίμησις τοῦ καλλίστου καὶ ἀρίστου βίου» (Νόμ. ζ', 817, Β).— «Χωρὶς τῆς ἰδίας διοικήσεως ἐν ταῖς πόλεσιν ὄρθης γιγνομένης μάτην ἂν τὴ κοινὰ τις οἴοιτο ἔχειν τινὰ βεβαιότητα θέσεως νόμων, καὶ ταῦτα ἐννοῶν αὐτὸς νόμοις ἂν τοῖς νῦν βῆθεσι χρῶτο, καὶ χρώμενος εὖ τὴν τε οἰκίαν καὶ πόλιν ἅμα τὴν αὐτοῦ διοικῶν «εὐδαιμονοῖ» (Νόμ. ζ', 790 Β).— «Ὅπως ἂν ἐν τῷ αὐτῷ ἐπιτηδεύων ἕκαστος μὴ πολλοί, ἀλλ' εἰς γίγνηται, καὶ οὕτω δὴ ξύμπασα ἡ πόλις μία φύηται, ἀλλὰ μὴ πολλαί.— Οὗτοι «ταῦτα—πολλὰ καὶ μεγάλα αὐτοῖς προστάττομεν, ἀλλὰ πάντα φαῦλα, ἐὰν τὸ λεγόμενον «ἐν μέγα φυλάττωσι—τὴν παιδείαν καὶ τροφήν» (Πολιτ. δ', 423, D. E.).

2 «Πολιτεία γὰρ τροφή ἀνθρώπων ἐστὶ, καλὴ μὲν ἀγαθῶν, ἢ δὲ ἐναντία κακῶν» (Μενεξ. 238, C).

3 Πολιτ. ζ', 497, Α.

4 «Ἄρ' οὖν ἡμῖν—πολλὴ ἀνάγκη ὁμολογεῖν, ὅτι γε τὰ αὐτὰ ἐν ἑκάστῳ ἔνεστιν ἡμῶν «αἰδῶ τε καὶ ἡθῶ, ἅπερ ἐν τῇ πόλει; οὐ γὰρ που ἄλλοθεν ἔκτισε ἀφίχεται» (Πολιτ. δ', 435, E).

παρίσταται κατὰ τε οὐσίαν καὶ χαρακτῆρα κατὰ τὸν αὐτὸν δὴ τρόπον, καθ' ἣν καὶ τὸ πρόσωπον ἐκάστου ἀνθρώπου. Ἐπειδὴ δὲ ἡ οὐσία ἐκάστου ἀνθρώπου ἐρείδεται ἐπὶ τῶν τριῶν θεμελιωδῶν δυνάμεων, ἧ, κατὰ Πλάτωνα, μορίων, γενῶν καὶ εἰδῶν τῆς ψυχῆς, ἧτοι τοῦ λογιστικοῦ, ὅπερ ἀποτελεῖ τὴν βουλευτικὴν δυνάμιν τῆς ψυχῆς, τὴν διευθύνουσαν τὰς λοιπὰς· τοῦ θυμοῦ ἢ θυμοειδοῦς, ὅπερ ἀποτελεῖ τὴν ἀμυντικὴν δυνάμιν, τὴν πρὸς τὴν ἀπειλήν τῆς λογιστικῆς καὶ προφυλάττουσάν αὐτὸ ἀπὸ τῶν αἰσθητικῶν ὀρέξεων, καὶ τοῦ ἐπιθυμητικοῦ, ὅπερ ἀποτελεῖ τὴν κατωτέραν καὶ αἰσθητικὴν δυνάμιν τῆς ψυχῆς, τὴν μεριμνῶσαν περὶ τῶν ἐξωτερικῶν χρειῶν, τῶν ἀπαιτούμενων πρὸς συντήρησιν τοῦ ὅλου¹. διὰ τοῦτο ὁμοίως καὶ κατὰ τὴν αὐτὴν ἀναλογίαν διατάσσει ὁ Πλάτων καὶ τὸν ὀργανισμὸν τῆς πολιτείας. Κατὰ ταῦτα διορίζεται ὁ φιλόσοφος τρεῖς ἐν τῇ πολιτείᾳ τάξεις ἢ γένη², ὧν τὸ μὲν πρῶτον, ἀναλογοῦν πρὸς τὸ ἐν τῇ ψυχῇ λογιστικὸν καὶ κατέχον τὴν ἀρχὴν, περιλαμβάνει τοὺς ἀρχοντας (βουλευτικόν)· τὸ δὲ δεύτερον, ἀναλογοῦν πρὸς τὸ ἐν τῇ ψυχῇ θυμοειδὲς καὶ βοηθοῦν τοῖς ἀρχουσι, περιλαμβάνει τοὺς γύλακας (ἐπικουρικόν)· τὸ δὲ τρίτον, ἀναλογοῦν πρὸς τὸ ἐν τῇ ψυχῇ ἐπιθυμητικὸν καὶ μεριμνῶν περὶ τῶν ἐξωτερικῶν καὶ ὑλικῶν χρειῶν τῆς πολιτείας, περιλαμβάνει τοὺς δημιουργοὺς (χρηματιστικόν). Τὰ τρία ταῦτα τῆς πολιτείας στοιχεῖα, ἢ τάξεις καὶ γένη, ἔχουσι τοιαύτην πρὸς ἀλλήλα σχέσιν, οἷαν καὶ αἱ εἰρημέναι ψυχικαὶ δυνάμεις ἐν τῷ ἀνθρωπίνῳ ὀργανισμῷ. Ὅπως λοιπὸν ἐκ τῆς φυσικῆς καὶ ἀρμονικῆς τῶν τριῶν δυνάμεων τῆς ψυχῆς θέσπαις καὶ συμφωνίας, καθ' ἣν τὸ μὲν λογιστικόν, κατέχον τὴν γρόνησον, ἀρχεῖ τοῦ ὅλου ἐπωφελῶς, τὸ δὲ πρὸς τὸ ἐπιθυμητικόν, κατέχον τὴν ἀνδρῖαν, βοηθεῖ τῷ λογιστικῷ, τὸ δὲ ἐπιθυμητικόν, κατέχον τὴν σωφροσύνην, ὑποβάλλει ἑαυτὸ εἰς τὰς διατάξεις τοῦ λογιστικοῦ³, πηγάζει ὁ ἠθικὸς χαρακτῆρ ἐκάστου ἀνθρώπου, παρισχυμένον ὡς σοφῶς, ἀνδρῶς, σώφρονος καὶ ἐπομένως δικαίου· οὕτω καὶ ἐκ τῆς κανονικῆς καὶ ἀρμονικῆς τῶν τριῶν ἐν τῇ πολιτείᾳ τάξεων διατάξεως καὶ συνεργίας, καθ' ἣν οἱ μὲν ἀρχοντες ἀρχουσιν, οἱ δὲ γύλακες φυλάττουσι καὶ ἀμύνοντες, οἱ δὲ δημιουργοὶ ἐργάζονται καὶ ὑπηρετοῦσιν, πηγάζει ὁ ἠθικὸς χαρακτῆρ τῆς πολιτείας, ἐκδηλούμενος ἐν τῇ σοφίᾳ, τῇ ἀνδρίᾳ, τῇ σωφροσύνῃ καὶ ἐπομένως τῇ δικαιοσύνῃ, ἧτις, περιλαμβάνουσα πάσας τὰς λοιπὰς ἀρετάς, ζυγοῦναι αὐτὰς καὶ ταρεῖ ἐκάστην ἐν τῇ ἰδίᾳ ἐνεργείᾳ πρὸς κοινὴν

1 Πολιτ. δ', 436, Δ. — 441, Γ.

2 «Ἦμιν ἐπεισὶν ὁμοιοῦται, τὰ αὐτὰ μὲν ἐν πόλει, τὰ αὐτὰ δ' ἐν ἐνὸς ἐκάστου τῆ ψυχῆς γένη ἵκταται, καὶ ἴσα τὸν ἀριθμὸν» (Πολιτ. δ', 441, Γ κτλ.).

3 Πολιτ. δ', 436-441.

σωτηρίαν¹. Και σοφή μὲν εἶναι ἡ πόλις, ὅταν γινώσκῃ τὴν ἐπιστήμην, δι' ἧς δύναται ἄριστα νὰ πολιτευθῇ πρὸς αὐτὴν τε καὶ πρὸς τὰς ἄλλας πόλεις. Τὴν γνῶσιν ταύτην ἡ ἐπιστήμην ὀλίγοι τῶν ἐν τῇ πολιτείᾳ κατέχουσιν, ἤτοι οἱ ἄρχοντες². ἀνδρεία δὲ γίνεται ἡ πόλις διὰ τῆς ἀνδρείας τῶν ἑαυτῆς προμάχων, ἤτοι ὅταν οὗτοι τὴν ὑπὸ τῶν νόμων διὰ τῆς παιδείας ἐμποιοῦμένην ὀρθὴν παραστάσιν τοῦ δεινοῦ ἢ μὴ δεινοῦ, ἤτοι τοῦ κακοῦ καὶ τοῦ μὴ κακοῦ, γινώσκωσι νὰ διαφυλάττωσι καὶ μὴ ἐκβάλλωσιν εἴτε ἐν λύπαις καὶ ἡδοναῖς, εἴτε ἐν ἐπιθυμίαις καὶ φόβοις ὡσι³. σώφρων δὲ εἶναι ἡ πόλις, ὅταν αἱ ἀκανόνιστοι ἐπιθυμίαι τῆς κατωτέρας τοῦ λαοῦ τάξεως ἀναστέλλωνται καὶ κρατῶνται ὑπὸ τῶν ἐπιθυμιῶν καὶ τῆς φρονήσεως τῶν ὀλιγωτέρων μὲν, ἀλλὰ φρονιμωτέρων, καὶ ὅταν ἀπαντα τὰ μέλη τῆς πόλεως, χείρονά τε καὶ ἀμείνονα, συμφωνῶσιν ἐν τῇ τι πρέπει νὰ ἄρχῃ καὶ τί νὰ ἄρχηται ἐν αὐτῇ⁴. δίκαια δὲ εἶναι ἡ πόλις, ὅταν ἔχῃ ἐπάσας τὰς ἀνωτέρω ἀρετάς, ἤτοι ὅποταν ἦναι ἐν ἀρμονίᾳ πρὸς τὰ ἑαυτῆς μέλη, καθ' ἣν ἕκαστον τούτων, ἐνεργοῦν καθ' ἑαυτὰ καὶ μὴ ἀναμιγνύμενον εἰς τὰς τοῦ ἑτέρου ἐνεργείας, συντελεῖ εἰς τὴν τοῦ ὅλου προκοπὴν καὶ ἐπίδοσιν⁵. Ἡ δικαιοσύνη προέρχεται ἐκ τῆς ὅλης ἡθικῆς καταστάσεως τῆς πόλεως καὶ εἶναι ἡ ἀρετὴ τοῦ ὅλου ἐν τῇ ἀναλογίᾳ καὶ τῇ συμφωνίᾳ ἀπάντων τῶν μερῶν αὐτοῦ. Τοιαύτη δὲ οὖσα ἡ δικαιοσύνη ἀποβαίνει ἡ περίληψις πασῶν τῶν τῆς πόλεως ἀρετῶν καὶ ἀποτελεῖ τὴν βᾶσιν τῆς ἡθικῆς τελειότητος καὶ τὴν ἀρχὴν, ἐξ ἧς πρέπει ν' ἀπορρέῃ ὁ πᾶς πολιτικὸς

1 Πολιτ. δ', 433, Β. Πρὸς. καὶ Ἀριστοτ. Ἠθ. Νικ. Ε, 3.

2 «Ἔστι τις ἐπιστήμη ἐν τῇ ἄρτι ὑφ' ἡμῶν οἰκισθείσῃ παρά τισι τῶν πολιτῶν, ἣ οὐχ ὑπὲρ τῶν ἐν τῇ πόλει τινὸς βουλευέται, ἀλλ' ὑπὲρ ἑαυτῆς ὅλης ὄντινα τρόπον αὐτὴ τε πρὸς αὐτὴν καὶ πρὸς τὰς ἄλλας πόλεις ἄριστα ὁμιλοῖ;» Ἔστι μὲντοι. — Τῷ σμικροτάτῳ ἄρα ἔθνεϊ καὶ μέρει ἑαυτῆς καὶ τῇ ἐν τούτῳ ἐπιστήμῃ, τῷ προεστῶτι καὶ ἄρχοντι, ὅλη σοφὴ ἢ ἂν εἴη κατὰ φύσιν οἰκισθείσα πόλις» (Πολιτ. δ', 428, Β.).

3 «Τίς ἂν, ἣν δ' ἐγὼ, εἰς ἄλλο τι ἀποβλέψας ἢ δειλὴν ἢ ἀνδρείαν πόλιν εἴποι, ἀλλ' ἢ εἰς τοῦτο τὸ μέρος, ὃ προπολεμεῖ τε καὶ στρατεύεται ὑπὲρ αὐτῆς; — Σωτηρίαν ἔγωγ', εἶπον, λέγω τινὰ εἶναι τὴν ἀνδρίαν. Ποίαν δὴ σωτηρίαν; Τὴν τῆς δόξης τῆς ὑπὸ νόμου διὰ τῆς παιδείας γεγонуίης περὶ τῶν δεινῶν ἃ τέστι καὶ οἶα. Διὰ παντὸς δὲ ἔλκυγον [αὐτὴν σωτηρίαν] τὸ ἐν τε λύπαις ὄντα διασώζεσθαι αὐτὴν καὶ ἐν ἡδοναῖς καὶ ἐν ἐπιθυμίαις καὶ ἐν φόβοις καὶ μὴ ἐκβάλλειν» (Πολιτ. δ', 429, Β.).

4 «Οὐκοῦν καὶ ταῦτα ὁρᾷς ἐνόντα σοι ἐν τῇ πόλει, καὶ κρατουμένας αὐτόθι τὰς ἐπιθυμίας τὰς ἐν τοῖς πολλοῖς τε καὶ φαύλοις ὑπὸ τε τῶν ἐπιθυμιῶν καὶ τῆς φρονήσεως τῆς ἐν ὑτοῖς ἐλάττωσί τε καὶ ἐπεικαστέροις;» Ἐγωγ', ἔφη. — ὥστε ὀρθότατ' ἂν φαίμεν ταύτην τὴν ὁμόνοιαν σωφροσύνην εἶναι, χείρονός τε καὶ ἀμείνονος κατὰ φύσιν ἑυφονίαν, ὁπότερον δεῖ ἄρχειν καὶ ἐν πόλει καὶ ἐν ἐνὶ ἐκάστῳ» (Πολιτ. δ', 431, C. D. 432, Α.) Πρὸς. καὶ 441, C.

5 «Πόλις γε ἔδοξεν εἶναι δίκαια, ὅτε ἐν αὐτῇ τριττὰ γένη φύσεων ἐνόντα τὸ αὐτῶν ἕκαστον ἔπραττε» (Πολιτ. δ', 435, Β.).

βίος ὅπως αἱ διάφοροι τάξεις τῶν καθ' ἑκάστους ἀνθρώπων δυνηθῶσι νὰ συνενωθῶσιν εἰς ὑψιστόν τινα σκοπὸν, ἀφορῶντα εἰς τὴν μόρφωσιν ἠθικοῦ τινος καὶ ἁρμονικοῦ κοινωνικοῦ βίου, ἐν ᾧ ἑκάστη μὲν δύναμις δύναται ν' ἀναπτυχθῆ ἑλευθέρως, ἑκάστη δὲ ἀρετὴ δύναται νὰ παρασταθῆ ἐν τῇ ἑαυτῆς τελειότητι ¹.

Ἐπειδὴ λοιπὸν κατὰ Πλάτωνα ἡ δικαιοσύνη εἶναι ἡ ὑψίστη τῆς πόλεως ἀρετὴ καὶ ἡ βία, ἐξ ἧς ἅπας ὁ ἠθικὸς αὐτῆς βίος πρέπει ν' ἀπορρέῃ, μεταξὺ δὲ τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῆς πόλεως μεγίστη ὑπάρχει ἀναλογία καὶ ὁμοιότης, διὰ τοῦτο καὶ ἐν τῷ ἀνθρώπῳ οὐδεμία ὑψηλοτέρα ἀρετὴ καὶ οὐδεμία ὑψηλοτέρα τοῦ ἠθικοῦ αὐτοῦ βίου ἀρχὴ δύναται νὰ ὑπάρχη τῆς πλατωνικῆς δικαιοσύνης, ἥτοι ἡ ἠθικὴ τελειότης ἑκάστου ἀνθρώπου πρέπει νὰ συναῖδῃ ἀκριβῶς πρὸς τὴν τῆς πόλεως ². Κατὰ ταῦτα λοιπὸν, ἐπειδὴ ὁ σκοπὸς τῆς πολιτικῆς φρονήσεως εἶναι ἡ κατὰ τὴν ιδέαν τῆς δικαιοσύνης μόρφωσις τοῦ ὅλου πολιτικοῦ βίου καὶ ἡ ἁρμονικὴ ἔνωσις πασῶν τῶν ποικίλων ἐνεργειῶν τῶν ἀπαρτιζόντων αὐτὸν στοιχείων, δι' ἧς ἡ πολιτεία ἀφικνεῖται εἰς τὸ τέρμα τῆς ἑαυτῆς τελειότητος, διὰ τοῦτο καὶ ἡ ἀληθῆς παιδεία οὐδὲν ἕτερον πρέπει νὰ ἐπιδιώκῃ ἢ τὴν κατὰ τὴν ιδέαν τῆς δικαιοσύνης ἁρμονικὴν ἀνάπτυξιν πασῶν τῶν δυνάμεων τοῦ ἀνθρώπου, δι' ἧς οὗτος ἀποβαίνει τέλειος.

Ἐξετάζοντες νῦν ἰδίᾳ τὴν κατὰ Πλάτωνα παιδείαν παρατηροῦμεν ὅτι τῷ ὄντι σκοπὸς αὐτῆς εἶναι οὐχὶ ἡ ἀπλῆ ἀνάπτυξις τῶν ἰδιαιτέρων τοῦ ἀνθρώπου δυνάμεων πρὸς ἐπιτυχίαν τῶν διαφόρων τοῦ βίου σκοπῶν, ἀλλ' ἡ μόρφωσις τοῦ ὅλου ἀνθρώπου πρὸς τὴν δικαιοσύνην, ἥτοι πρὸς τὴν ἠθικὴν ἐνότητά πασῶν τῶν ἑαυτοῦ δυνάμεων. Ἡ πλατωνικὴ παιδεία ἀναφέρεται εἰς ἀπάσας τὰς ὀψεις τῆς ἀνθρωπίνης ὑπάρξεως, περιλαμβάνει τὴν τε σωματικὴν καὶ ψυχικὴν φύσιν τοῦ ἀνθρώπου, καὶ ἐπειδὴ ἡ ψυχὴ εἶναι τιμιωτέρα τοῦ σώματος, ἐπιδιώκει τὴν προσαρμογὴν τῆς τούτου ἁρμονίας πρὸς τὴν ἐκείνης συμφωνίαν, ἐν δὲ τῇ συγχρόνῳ ἐπ' ἀμφοτέρων ἐπιδράσει ἀνευρίσκει τὴν κοινὴν σωτηρίαν ³. Ὁ Πλάτων, ἐπόμενος ταῖς ἐπικρα-

¹ Πολιτ. α', 351, δ', 443. Γοργ. 507.

² Πολιτ. β', 368. Ε—369 Α.

³ «Ὁ γε νοῦν ἔχων—τὴν τοῦ σώματος ἔξιν καὶ τροφήν οὐχ ὅπως τῇ θηριώδει καὶ ἀλόγῳ ἡδονῇ ἐπιτρέψας ἐνταῦθα τετραμμένος ζήσει, ἀλλ' οὐδὲ πρὸς ὑγίειαν βλέπων, οὐδὲ τοῦτο πρεσβεύων, ὅπως ἰσχυρὸς ἢ ὑγιής ἢ καλὸς ἔσται, εἴαν μὴ καὶ σωφρονήσῃν μέλλῃ κατ' αὐτῶν, ἀλλ' αἰεὶ τὴν ἐν τῷ σώματι ἁρμονίαν τῆς ἐν τῇ ψυχῇ ἕνεκα συμφωνίας ἁρμοττόμενος (φαίνεται)» (Πολιτ. ε', 591, C.) — «Μία δὲ σωτηρία πρὸς ἄμφω, μήτε τὴν ψυχὴν ἄνευ σώματος κινεῖν, μήτε σῶμα ἄνευ ψυχῆς, ἐν' ἀμυνομένῳ γίγνησθον ἰσορρόπων καὶ ὑγιῆ» (Τιμ. σ. 88, B).

τούσαις θεωρίαις τῶν ἑαυτοῦ συγχρόνων, διαιρεῖ τὴν ἐν τῇ πολιτείᾳ παιδείαν εἰς δύο περιληπτικώτατα εἶδη, ἥτοι τὴν γυμναστικὴν καὶ τὴν μουσικὴν, ὧν ἡ μὲν ἀναφέρεται εἰς τὴν διάπλασιν τοῦ σώματος, ἡ δὲ εἰς τὴν ῥύθμισιν τῆς ψυχῆς ¹, ἀμφοτέραι δὲ ἐπιδιώκουσι ὑψιστόν τινα καὶ κοινὸν σκοπὸν, τουτέστι τὴν ἐν τῇ ψυχῇ δικαιοσύνην ἢ τὴν συναρμογὴν τοῦ θυμοειδοῦς μετὰ τοῦ φιλοσόφου ². Κατὰ ταῦτα λοιπὸν διττῶς πρέπει νὰ ἐξετάσωμεν τὰ δύο ταῦτα παιδαγωγικὰ τοῦ Πλάτωνος μέσα, ἥτοι πρῶτον μὲν πῶς ταῦτα ἐκπληροῦσι τὸν ἄμεσον καὶ ἰδιαίτερον αὐτῶν σκοπὸν, δεύτερον δὲ πῶς ταῦτα ἐμμέσως ἐκπληροῦσι τὸν ὑψιστον αὐτῶν καὶ κοινὸν σκοπὸν, ἥτοι τὴν ἐν τῇ ψυχῇ δικαιοσύνην. Ἀρχόμεθα δὲ ἀπὸ τῆς γυμναστικῆς.

Γυμναστικὴν λέγων ὁ Πλάτων ἐννοεῖ οὐχὶ μόνον τὰς ἐντέχνους ἀσκήσεις, αἵτινες σκοποῦσι τὴν εὐκαμψίαν τῶν τοῦ σώματος μελῶν καὶ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς τῶν μυῶνων δυνάμεως, ἀλλὰ καθόλου πᾶν ὅπερ συντελεῖ ἀμέσως μὲν πρὸς προαγωγὴν τῆς ὀργανικῆς ἐνεργείας τοῦ σώματος, ἐμμέσως δὲ πρὸς ἐνίσχυσιν τῶν δυνάμεων τῆς ψυχῆς. Ἐν τῇ γυμναστικῇ συμπεριλαμβάνει ὁ Πλάτων καὶ τὴν διαιτητικὴν, θεωρῶν αὐτὴν δικαίως ὡς μέρος οὐσιῶδες τῆς σωματικῆς ἀγωγῆς ³. διότι, ἐπειδὴ τὸ σῶμα τοῦ ἀνθρώπου συνίσταται ἐκ διαφόρων μερῶν, ἅτινα εἰς ἁρμονικὴν τινα τάξιν ὑπὸ τοῦ θεοῦ καθυπεβλήθησαν, καὶ ἐπειδὴ τὸ αὐτὸ σῶμα ἐνεργεῖ διαφόρους ἐνεργείας, αἵτινες συμπληροῦσιν ἀλλήλας καὶ ὑποστηρίζουσι, διὰ τοῦτο τὰ τε μέρη ταῦτα καὶ αἱ ἐνέργειαι πρέπει νὰ διατηρῶνται διὰ καταλλήλου διαίτης ἐν ἀναλόγῳ σχέσει καὶ συναφείᾳ· ἐπειδὴ δὲ πάλιν ἐκάστη φυσικὴ τοῦ σώματος ιδιότης ἔχει διάφορον χρεῖαν, οἷον ἡ μὲν ἐπιδειτται διεγέρσεως μᾶλλον ἢ μετριότητος, ἡ δὲ μετριότητος μᾶλλον ἢ διεγέρσεως, διὰ τοῦτο ἐν ἐκάστη τοῦ σώματος ιδιότητι πρέπει νὰ ὑπόκηται ὡς βέσις ἰδιαίτερος τρόπος διαίτης. Ἐκ ταιούτων θεωριῶν ὁρμώμενος ὁ Πλάτων παρέχει διαφόρους ὁδηγίας καὶ παραγγέλματα, ἅτινα, ἀρχόμενα ἀπὸ τοῦ γάμου ⁴ καὶ τῆς διαίτης τῆς μητρὸς πρὸ τοῦ τοκετοῦ ⁵, προβαίνουνσι κανονίζοντα τὴν δίαιταν τοῦ γεννηθέντος παιδὸς ἐν πᾶσι τοῖς σταδίοις τῆς ζωῆς αὐτοῦ.

¹ «Τίς οὖν ἡ παιδεία; — Ἔστι δὲ που ἡ μὲν ἐπὶ σώμασι γυμναστικὴ, ἡ δ' ἐπὶ «ψυχῇ μουσικὴ» (Πολιτ. β', 376, E). Πρὸς καὶ Τιμ. 88, C.

² «Ἐπὶ δὲ οὗτοι τούτω, ὡς ἔοικε, δύο τέχνα θεὸν ἔγωγ' ἂν τινα φαίην δεδωκέναι «τοῖς ἀνθρώποις, μουσικὴν τε καὶ γυμναστικὴν ἐπὶ τὸ θυμοειδὲς καὶ τὸ φιλόσοφον, οὐκ ἐπὶ ψυχὴν καὶ σῶμα, εἰ μὴ εἰ πάρεργον, ἀλλ' ἐπ' ἐκείνω, ὅπως ἂν ἀλλήλοισι συναρμοσθητὸν ἐπιτενομένω καὶ ἀνιεμένω μέχρι τοῦ προσήκοντος», (Πολιτ. γ', 411, E.).

³ Τιμ. 89, D.

⁴ Πολιτ. ε', 459—461. Νόμ. δ', 721, E. 772, D. ε', 775, C. 785, B. Πρὸς καὶ 924 926. γ', 674, B. Τιμ. 18.

⁵ Νόμ. ζ', 789 κεφ. καὶ 792, E.

Τὰ πλατωνικὰ ταῦτα παραγγέλματα δυνάμεθα νὰ συμπεριλάβωμεν εἰς δύο, ἤτοι εἰς τὰ ἀποβλέποντα τὴν κανονικὴν καὶ φυσικὴν πλήρωσιν τῶν διαφόρων τοῦ σώματος χρεῶν, ἧτις ἀποτελεῖ τὸν σκοπὸν τῆς διαιτητικῆς, καὶ εἰς τὰ ἀναφερόμενα εἰς τὴν διάπλασιν καὶ ἐνίσχυσιν τῶν διαφόρων τοῦ σώματος μελῶν, περὶ ἣν ἀσχολεῖται ἡ κυρίως γυμναστικὴ. Καὶ περὶ μὲν τῆς πληρώσεως τῶν σωματικῶν χρεῶν λόγον ποιούμενος ὁ Πλάτων ἀποδοκιμάζει μὲν τὴν χρῆσιν τῶν τροφῶν καὶ τῶν ποτῶν, ἅτινα παραβλάπτουσι τὴν υἰγιαίναν τοῦ σώματος, ἐπιδοκιμάζει δὲ τὰς ἀπλᾶς καὶ λιτὰς τροφὰς, τὰς συντελούσας πρὸς προαγωγὴν αὐτῆς· καθόλου δὲ συνιστᾷ τὴν δίαιταν ἐκείνην, ἧτις τὸ μὲν σῶμα τοῦ ἀνθρώπου ἐπιρρωνύουσα προφυλάττει ἀπὸ τῶν ἀσθενειῶν, αὐτὸν δὲ ἀσκοῦσα καθιστᾷ ἐπιτήδειον εἰς τὸ ὑποφέρειν καὶ πείναν καὶ δίψαν, καὶ ψυχὸς καὶ θάλπος καὶ πάσας τὰς τοῦ καιροῦ μεταβολὰς¹. Περὶ δὲ τῆς διαπλάσεως καὶ ἐνίσχυσεως τῶν τοῦ σώματος μελῶν πραγματευόμενος ὁ Πλάτων δοξάζει ὅτι ἡ ἰδίως γυμναστικὴ τριπλοῦν τινα σκοπὸν ἐπιδιώκει, ἤτοι τὴν *ῥώμην*, τὴν *εὐκαμψίαν* καὶ τὸ *κάλλος* τοῦ τε σώματος καθόλου καὶ τῶν μελῶν αὐτοῦ ἰδία. Ὁ σκοπὸς οὗτος ἐπιδιώκεται κατὰ Πλάτωνα διὰ τῶν δύο εἰδῶν τῆς γυμναστικῆς ἢτοι τῆς *πάλης* καὶ τῆς *ὀρχήσεως*², ἐν οἷς συμπεριληπτέα καὶ τὰ περὶ τὸν πόλεμον γυμνάσια³. Καθόλου δ' εἰπεῖν ὁ Πλάτων παρεδέχτο ἐν τῇ παιδείᾳ αὐτοῦ ἐκεῖνα μόνον τὰ γυμνάσια καὶ ἐπὶ τοσοῦτον, ἅτινα καὶ ἐφ' ὅσον, ἀντιρρόπως τῇ μουσικῇ ἐνεργοῦντα, συνετέλουν εἰς ἐξέγερσιν καὶ ἐπίρρωσιν τοῦ θυμοειδοῦς τῆς ψυχῆς· τούτου ἕνεκα ἀπέκλειε πᾶσαν δίαιταν καὶ πάντα πόνον καὶ πάντα τὰ γυμνάσια, ἅτινα, εἰς μόνην τὴν τοῦ σώματος ἰσχὺν καὶ ῥώμην ἀφορῶντα, διετάρασσον τὴν μεταξὺ τῆς ἐνεργείας τῆς μουσικῆς καὶ γυμναστικῆς ἀπαιτουμένην ἁρμονίαν, οἷα ἦσαν ἢ τε δίαιτα καὶ τὰ γυμνάσια τῶν ἀθλητῶν⁴.

Μετὰ τὴν ἐξέτασιν τοῦ πρώτου εἴδους τῆς πλατωνικῆς παιδείας, τουτέστι τῆς γυμναστικῆς, τῆς ἀναφερομένης εἰς τὴν διάπλασιν καὶ μὀρφωσιν τοῦ σώματος, μεταβάνομεν εἰς τὸ δεύτερον, τουτέστι τὴν μουσικὴν, ἧτις, ἀναφερομένη εἰς τὴν ἀνάπτυξιν καὶ ῥύθμισιν τῆς εὐγενεστέρως φύσεως τοῦ ἀνθρώπου, τουτέστι τῆς ψυχῆς μετὰ τῶν ἰδιοτήτων αὐτῆς καὶ δυνάμεων,

1 Πολιτ. γ', 403—405. Νόμ. 6', 666—674.

2 Νόμ. ζ', 795—796.

3 Νόμ. ζ', 813. D.

4 «Ἄδὲ τὰ μὴν τὰ γυμνάσια καὶ τοὺς πόνους πρὸς τὸ θυμοειδὲς τῆς φύσεως βλέπων καὶ κατὶν ἔγειρων πονήσει μᾶλλον ἢ πρὸς ἰσχὺν, οὐχ ὡσπερ οἱ ἄλλοι ἀθληταὶ ῥώμης ἕνεκα ἰσχυρία καὶ πόνους μεταχειρίζονται» (Πολιτ. γ', 410, B).

καὶ περιλαμβάνουσα ἅπαντα τὰ πρὸς τοῦτο συντελοῦντα παιδαγωγικὰ μέσα, θεωρεῖται παρὰ τοῦ Πλάτωνος πολλῶν εὐγενεστέρα καὶ ὑψηλοτέρα τῆς γυμναστικῆς. Ὅπως καταμάθωμεν δὲ τὸν τρόπον τῆς κατὰ Πλάτωνα ἀναπτύξεως καὶ ρυθμίσεως τῶν ψυχικῶν τοῦ ἀνθρώπου δυνάμεων, πρέπει νὰ λάβωμεν ὑπ' ὄψιν τὰ κατὰ τὸν θεῖον τοῦτον φιλόσοφον τρία τῆς ψυχῆς εἶδη, ἧτοι τὸ ἐπιθυμητικόν, τὸ θυμοειδὲς καὶ τὸ λογιστικόν, εἰς ὧν τὴν ἀνάπτυξιν καὶ ρύθμισιν ἀπέβλεπεν ἡ μουσικὴ.

Καὶ ὡς πρὸς μὲν τὴν ἀνάπτυξιν καὶ ρύθμισιν τοῦ ἐπιθυμητικοῦ, ἐπομένως καὶ τῆς πρὸς αὐτὸ ἀναλογούσης τάξεως τῶν δημιουργῶν, οὐδεμίαν σχεδὸν ἰδιαιτέραν ὑποθήκην εὐρίσκομεν ἐν τῇ παιδευτικῇ τοῦ Πλάτωνος θεωρίᾳ, διότι οὗτος ἐπιθυμητικὸν λέγων ἐνόει τὴν κατωτέραν ἐκείνην δύναμιν τῆς ψυχῆς, ἐξ ἧς πηγάζουσιν αἱ ἐκ τοῦ σώματος ἐξαρτώμεναι ὀρμαὶ, ὧν ἡ δύναμις καὶ ἡ ἀκμὴ ἐπιτυγχάνεται ὑγιᾶς ὄντος καὶ καλῶς μεμορφωμένου τοῦ σώματος. Ἀσκουμένου λοιπὸν ἀρκούντως τοῦ σώματος διὰ τῆς γυμναστικῆς συνασκούνται κατὰ Πλάτωνα καὶ συναναπτύσσονται καὶ αἱ τοῦ σώματος ὀρμαί. Τὴν περαιτέρω ἀνάπτυξιν τοῦ ἐπιθυμητικοῦ ἐγκατελίμπανεν ὁ Πλάτων εἰς αὐτὴν τὴν φύσιν, ἐπιβέβλων τῷ παιδαγωγῷ τὸ μόνον καθῆκον τοῦ περιορίζειν τὰς τοῦ σώματος ὀρμὰς ἐντὸς τῶν ὀρίων τοῦ πρέποντος. Τοῦναντίον δὲ ἄπασαν σχεδὸν τὴν ἐνέργειαν τῆς μουσικῆς παιδεύσεως βλέπομεν τὸν Πλάτωνα συγκεντρώσαντα ἐν τῇ ἀναπτύξει καὶ ρυθμίσει τῶν δύο ἐτέρων ὑψηλοτέρων δυνάμεων τῆς ψυχῆς, ἧτοι τοῦ θυμοειδοῦς καὶ τοῦ λογιστικοῦ, ἐπομένως καὶ τῶν πρὸς τὰς δυνάμεις ταύτας ἀναλογουσῶν δύο ἀνωτέρων τάξεων τῆς πολιτείας, ἧτοι τῶν *φυλάκων* καὶ τῶν *ἀρχόντων*.

Ὡς πρὸς δὲ τὸ θυμοειδὲς, ἧτοι τὴν δύναμιν ἐκείνην τῆς ψυχῆς, ἧτις, κειμένη μεταξὺ τῆς κατωτέρας ἢ αἰσθητικωτέρας καὶ ἀνωτέρας ἢ πνευματικωτέρας δυνάμεως τῆς ψυχῆς καὶ ὀφείλουσα νὰ ὑπακούῃ καὶ ἐπικουρῇ τῷ λογιστικῷ¹, παράγει ὑψηλότερα αἰσθηήματα, παρατηροῦμεν ὅτι ἡ ἐξέγερσις καὶ ρύθμισις αὐτοῦ, ἐπομένως καὶ ἡ τῶν πρὸς αὐτὸ ἀναλογούντων *φυλάκων*, ἐξαρτᾶται κατὰ Πλάτωνα ἔνθεν μὲν ἐκ τῆς εὐεξίας τοῦ σώματος καὶ τῆς πρὸς ταύτην συντελούσης γυμναστικῆς, ἔνθεν δὲ ἐκ τῶν *καλῶν τεχνῶν*, ὧν τὸ αἰσθητικὸν κάλλος ἐν στενοτάτῃ καὶ ἀδιαρρήκτῃ εὐρίσκεται συναφείᾳ μετὰ τοῦ ἠθικοῦ.

Μεταξὺ τῶν καλῶν τεχνῶν, τῶν μεγάλως ἐπιδρωσῶν ἐπὶ τοῦ θυμοειδοῦς,

¹ «Ὅσοις τῇ μὲν λογιστικῇ ἄρχειν προσήκει, σοφῶν ὄντι καὶ ἔχοντι τὴν ὑπὲρ ἀπάσης τῆς ψυχῆς προμήθειαν, τῇ δὲ θυμοειδεῖ ὑπηκόω εἶναι καὶ συμμάχῳ τούτου; «Πάνυ γε» (Πολιτ. Β', 441, E). Πρβλ. καὶ Τιμ. 70.

κυριωτάτην θεωρεῖ ὁ Πλάτων τὴν ἰδίως μουσικὴν ἅτι μάλιστα καταδύε-
 νται εἰς τὸ ἐντὸς τῆς ψυχῆς ὅ τε ῥυθμὸς καὶ ἁρμονία, καὶ ἐρρωμένεστατα
 »ἄπτεται αὐτῆς φέροντα τὴν εὐσχημοσύνην, καὶ ποιεῖ εὐσχήμονα, ἐάν τις
 »ὀρθῶς τραφῆ, εἰ δὲ μὴ, τούναντίον»¹. Ἡ ἰδίως μουσικὴ ἔχει διττὴν τινὰ
 ιδιότητα, ἥτοι ὅτε μὲν ἄγει τὴν ψυχὴν εἰς τὴν ἡδυπάθειαν καὶ τὴν τρυ-
 φὴν, ὅτε δὲ ἐμπνέει εἰς αὐτὴν τὸ θάρρος καὶ τὴν τόλμην, καὶ πάλιν ὅτε
 μὲν φαιδρύνει καὶ τέρπει αὐτὴν, ὅτε δὲ καθιστᾷ βαρύθυμον καὶ μελαγχό-
 λικὴν. Ἔνεκα δὲ τῆς ἐπωφελοῦς καὶ ἐπιβλαβοῦς ἐνεργείας τῆς μουσικῆς
 ὁ Πλάτων προέβλεψεν ὅπως περιορίσῃ αὐτὴν ἐντὸς ὀρίων σταθερῶν, εἰσά-
 γων θεσμούς, ἰσχυόντας οὐ μόνον ἐπὶ τῆς ἀγωγῆς τῶν ἀνηλίκων, ἀλλὰ
 καὶ ἐπὶ τῆς διαίτης τῶν ἐνηλίκων ἀνθρώπων. Κατὰ τοὺς θεσμούς τούτους
 τοῦ Πλάτωνος ἐκεῖναι μόνον αἱ ἁρμονίαι πρέπει νὰ εἰσάγονται καὶ ἀσκῶν-
 ται ἐν τῇ πόλει, αἵτινες συμφωνοῦσι πρὸς τὰς ἀξιώσεις τῆς ἠθικῆς, αἱ δὲ
 ἀπάδουσαι πρέπει νὰ ἀποκλείωνται. Οὕτως ἀπηγόρευσε ὁ Πλάτων ἔνθεν
 μὲν τὴν *μιξολυδιστὶ* καὶ *συντονολυδιστὶ* ἁρμονίαν, τὴν διεγείρουσαν θρή-
 νους καὶ ὄδυρμους ἀπρεπεῖς ἀνδράσι τε καὶ γυναίξι, ἔνθεν δὲ τὴν *ἰαστὶ* καὶ
λυδιστὶ, τὴν διεγείρουσαν τὴν μέθην, τὴν μαλακίαν καὶ τὴν ἀργίαν· τού-
 ναντίον δὲ ἐπέτρεψε τὴν χρῆσιν ἐκείνων τῶν ἁρμονιῶν, αἵτινες, διεγείρου-
 σαι ἀνδρίαν μὲν ἐν πολέμοις, μετριότητα δὲ καὶ καρτερίαν ἐν ταῖς εὐτυ-
 χίαις καὶ δυστυχίαις, πειθῶ δ' ἐν ταῖς νοουθεσίαις καὶ εὐσέβειαν ἐν ταῖς
 δεήσεσι καὶ ταῖς προσευχαῖς, καλοῦνται ὑπὸ τοῦ μετὰ Σωκράτους διαλε-
 γομένου Ἀδειμάντου *δωριστὶ* καὶ *φρυγιστὶ*². Κατὰ ταῦτα ἀπηγόρευσε ὁ
 Πλάτων οὐ μόνον τὰ πολύχορδα καὶ πολυαρμόνια ὄργανα, καταλιπὼν
 μόνον τὴν *λύραν*, τὴν *κιθάραν* καὶ τὴν *σύριγγα*³, ἀλλὰ καὶ τοὺς ποικί-

1 Πολιτ. γ', 401, D.

2 «Τίνας οὖν θρηνώδεις ἁρμονίαι; — Μιξολυδιστὶ, ἔφη, καὶ συντονολυδιστὶ καὶ
 »τοιαυταί τινες. Οὐκοῦν αὗται, ἦν δ' ἐγώ, ἀφαιρετέαι· ἄχρηστοι γὰρ καὶ γυναίξιν, ἅς δεῖ
 »ἐπιεικεῖς εἶναι, μὴ ὅτι ἀνδράσιν. Πάνυ γε — Τίνας οὖν μαλακαί τε καὶ συμποτικαὶ τῶν
 »ἁρμονιῶν; Ἰαστὶ, ἦ δ' ὅς, καὶ λυδιστὶ, αἵτινες χαλαραὶ καλοῦνται. Ταύταις οὖν, ὦ
 »φίλε, ἐπὶ πολεμικῶν ἀνδρῶν ἔσοθ' ὅτι χρήσαι; Οὐδαμῶς, ἔφη· ἀλλὰ κινδυνεύει σοι ὡ-
 »ριστὶ λείπεσθαι καὶ φρυγιστὶ. Οὐκ οἶδαι, ἔφην ἐγώ, τὰς ἁρμονίας, ἀλλὰ κατάλειπε
 »ἐκείνην τὴν ἁρμονίαν, ἣ ἐν τε πολεμικῇ πράξει ὄντος ἀνδρείου καὶ ἐν πάσῃ βιαίῳ ἐργα-
 »σίᾳ πρεπόντως ἂν μιμήσαιτο φθόγγους τε καὶ προσωδίας, καὶ ἀπατυχόντος, ἣ εἰς τραύ-
 »ματα ἢ εἰς θανάτους ἴόντος ἢ εἰς τινὰ ἄλλην ξυμφορὰν πεσόντος ἐν πᾶσι τούτοις παρα-
 »πτεταγμένως καὶ καρτεροῦντος ἀμυνομένου τὴν τύχην· καὶ ἄλλην αὖ ἐν εἰρηνικῇ τε καὶ
 »μὴ βιαίῳ, ἀλλ' ἐν ἐκουσίῳ πράξει ὄντος, ἣ τινὰ τι πείθοντός τε καὶ δεομένου, ἣ εὐχῇ θεῶν
 »ἢ διδαχῇ καὶ νοουθετήσῃ ἀνθρώπου κτλ.» (Πολιτ. γ', 398, E — 399, C).

3 «Τριγῶνων ἄρα καὶ πηκτίδων καὶ πάντων ὀργάνων, ὅσα πολύχορδα καὶ πολυαρμό-
 »νια, δημιουργοὺς οὐ θρέψομεν. — Λύρα δὴ σοι, ἦν δ' ἐγώ, καὶ κιθάρα λείπεται καὶ
 »κατὰ πόλιν χρήσιμα· καὶ αὖ κατ' ἀγροὺς τοῖς νομῆσι σύριγγε ἂν τις εἴη. Ὡς γοῦν,
 »ἔφη, ὁ λόγος ἡμῶν σημαίνει» (Πολιτ. γ', 399, D).

λους ρυθμούς, επιτρέψας μόνον τοὺς ρυθμούς βίου κοσμίου τε καὶ ἀνδρείου¹. Προσδιορίζας ὁ Πλάτων τὸν χαρακτήρα τῆς μουσικῆς καὶ καταδείξας ποῖα αὐτῆς μέλη καὶ τίνα ὄργανα, ἐξεγείροντα καὶ ρυθμίζοντα τὸ θυμοειδές, πρέπει νὰ εἰσάγωνται εἰς τὴν πολιτείαν, ἀνέθηκε τὴν περὶ τῆς διατηρήσεως τούτων, ὡς καὶ τῆς γυμναστικῆς, ἐποπτεῖαν εἰς τοὺς ἐπιμελητὰς τῆς πόλεως².

Ἄλλο μῆτρον πρὸς διέγερσιν καὶ ρύθμισιν τοῦ θυμοειδοῦς παραδέχεται ὁ Πλάτων τὴν ποίησιν. Ἐπειδὴ δὲ καὶ αὕτη οὐ μόνον διὰ τοῦ ὑποκειμένου, περὶ οὗ πραγματεύεται, ἀλλὰ καὶ διὰ τοῦ τρόπου, καθ' ὃν τοῦτο παρίστησι, δύναται νὰ ἐπενεργήσῃ ἐπιβλαβῶς ἐπὶ τὰς τῶν νέων ψυχὰς, διὰ τοῦτο, εἰσάγων αὐτὴν ὁ Πλάτων εἰς τὴν ἑαυτοῦ πολιτείαν πρὸς παιδευσιν τῶν νέων, περικλείει ἐντὸς ὁρίων λίαν περιορισμένων. Καὶ ὡς πρὸς μὲν τὸ ὑποκείμενον τῆς ποιήσεως δοξάζει ὁ Πλάτων ὅτι ἡ ποίησις, συγγενεύουσα τῇ μουσικῇ, πρέπει νὰ συνάδῃ πρὸς τὰς ἠθικὰς ἀξιώσεις τῶν παρκαδεδευμένων ἁρμονιῶν οὕτως ὥστε τὸ τε περιεχόμενον καὶ τὸ μέλος νὰ συμφωνῶσιν ἐν τῇ ἐπὶ τοῦ θυμοειδοῦς ἠθικῇ ἐπενεργείᾳ. Ἀπαιτεῖ λοιπὸν ὁ Πλάτων παρὰ τῶν ποιητῶν ὅπως ἐν τοῖς φανταστικοῖς αὐτῶν δημιουργήμασιν ἀφίστανται μὲν παντὸς, μὴ συνάδοντος πρὸς τὰς ὑπὸ τοῦ λόγου καὶ τῆς ὑγιοῦς θρησκευτικῆς ὑπαγορευομένης ἠθικῆς ἀρχῆς, εἰσάγωσι δὲ καθρωτέρας καὶ ἀξιοπρεπετέρας ἐννοίας περὶ τε θεῶν καὶ ἡρώων καὶ τῶν ἐν Ἄδου, ἔτι δὲ καὶ περὶ αὐτῶν τῶν ἀνθρώπων, συντελοῦντες οὕτως εἰς τὸ νὰ κτήσῃται πρωτίτως ὁ ἐν καλοῖς εἰκόσι τρεφόμενος θυμὸς τὴν ἠθικὴν ἐκείνην δύναμιν, ἥτις εἶναι ἀναγκαία πρὸς τὸν ἐνάρκτον βίον³. Τοιαῦτα φρονῶν ὁ Πλάτων οὐδὲν ὀλίγον συνεφώνει πρὸς τε τὰς θρησκευτικὰς τοῦ ὄχλου πεπαιθήσεις καὶ τὰς τῶν συγχρόνων αὐτοῦ δοξασίας περὶ τῆς μορφωτικῆς δυνάμεως τῶν ποιητῶν⁴. Ὡς πρὸς δὲ τὸν τρόπον τῆς τῶν γεγονότων παραστάσεως, ἦτοι τὸ εἶδος τῆς ποιήσεως, παρατηροῦμεν ὅτι ὁ Πλάτων ἐκεῖνο μόνον παρεδέχετο ἐν τε τῇ παιδείᾳ καὶ τῇ πόλει καθόλου, ὅπερ συνετέλει εἰς προαγωγὴν τοῦ ἠθικοῦ αὐτῶν σκοποῦ. Τούτου ἕνεκα, τριττῆς οὔσης τῆς ποιή-

1 «Ἴθι δὴ, ἔφην, καὶ τὰ λοιπὰ καθαίρωμεν. Ἐπόμενον γὰρ δὴ ταῖς ἁρμονίαις ἀν ἡμῖν «εἶη τὸ περὶ ρυθμούς, μὴ ποικίλους αὐτοὺς διώκειν μηδὲ παντοδαπὰς βάσεις, ἀλλὰ βίου «ρhythμούς ἰδεῖν κοσμίου τε καὶ ἀνδρείου τίνες εἰσὶν» (Πολιτ. γ', 399, E).

2 «Τούτου ἀνθεκτέον τοῖς ἐπιμεληταῖς τῆς πόλεως, ὅπως ἀν αὐτοὺς μὴ λάθῃ διαφθορὴν, ἀλλὰ παρὰ πάντα αὐτὸ φυλάττωσι τὸ μὴ νεωτερίζειν περὶ γυμναστικὴν τε καὶ «μουσικὴν παρὰ τὴν τάξιν—εἶδος γὰρ καινὸν μουσικῆς μεταβάλλειν εὐλαβητέον ὡς ἐν «ὄλῳ κινδυνεύοντα· οὐδαμοῦ γὰρ κινδυνεῖται μουσικῆς τρόποι ἄνευ πολιτικῶν νόμων τῶν «μεγίστων» (Πολιτ. δ', 424 B, C).

3 Πολιτ. β', 377, E. γ', 392, 401, B.

4 Πολιτ. ε', 606, E.

σεως, ἥτοι τῆς μὲν μελικῆς, γινομένης δι' ἀπλῆς διηγήσεως, τῆς δὲ δραματικῆς, γινομένης ὅλης διὰ μιμήσεως, τῆς δὲ ἐπικῆς, γινομένης διὰ διηγήσεως ἅμα καὶ μιμήσεως¹, θεωρεῖ ὁ Πλάτων συντελεστικώτερον πρὸς τὸν ἐπιδιωκόμενον ἠθικὸν σκοπὸν, ἐπομένως εἰσακτέον εἰς τε τὴν πόλιν καὶ τὴν παιδείαν, τὸ πρῶτον εἶδος τῆς ποιήσεως, τὸ ἀπηλλαγμένον τῆς μιμήσεως, καίπερ ὃν ἤττον ποιητικόν· ἀποκλείει δὲ ἐκ τῆς πόλεως τὰ ἕτερα δύο εἶδη τῆς ποιήσεως², διότι μιμητικὰ ὄντα ἔνθεν μὲν ἀναφέρονται εἰς τὴν παράστασιν οὐχὶ τοῦ ἀληθοῦς, ἀλλὰ τοῦ φαινομένου³. ἔνθεν δὲ, ἐγείροντα καὶ τρέφοντα τὸ παθητικὸν τῆς ψυχῆς, συντελοῦσιν εἰς ἐπισκότησιν τοῦ λογιστικοῦ⁴. ἔνθεν δὲ ἐθίζουσι τὴν ψυχὴν εἰς ἐπιπόλαιόν τινα πολυεργίαν, ἥτις ἀπάδει εἰς τὴν ἀρχὴν, καθ' ἣν ἕκαστος ἐν τῇ πόλει ἐν μόνον ἐκ τῶν ἀξίων λόγου ἐπιτηδευμάτων πρέπει νὰ ἐπιτηδεύῃ, ὅπως δυνηθῇ νὰ πράττῃ τοῦτο καλῶς⁵. Καθ' ὅλου δ' εἰπεῖν ὁ Πλάτων ἐξορίζει ἐκ τῆς πόλεως πᾶν εἶδος ποιήσεως, ἔστω καὶ κάλλιστον, μὴ συναρδον πρὸς τοὺς ἠθικοὺς αὐτῆς σκοπούς· ἐπιτρέπει δ' ἐν αὐτῇ ἐκείνην τὴν ποίησιν, ἢ ἐκεῖνο τῆς ποιήσεως τὸ μέρος, ὅπερ, εἰ καὶ ἀηδέστερον, συντελεῖ εἰς ἡθοποιήσιν τῶν νέων⁶, οἳοι εἶναι οἱ εἰς τοὺς θεοὺς ὕμνοι καὶ τὰ εἰς τοὺς ἀγαθοὺς ἐγκώμια⁷.

Πρὸς τῇ μουσικῇ καὶ τῇ ποιήσει θεωρεῖ ὁ Πλάτων καὶ τὰς εἰκαστικὰς τέχνας ἐπιτηδειοτάτας πρὸς διέγερσιν καὶ ρύθμισιν τοῦ θυμοειδοῦς. Πρὸς τοῦτο ὅμως ἀπαιτεῖται ὅπως καὶ αὗται φέρωσι τὸν τύπον οὐ μόνον τοῦ καλοῦ, ἀλλὰ καὶ τοῦ ἀγαθοῦ, ἥτοι πρέπει νὰ θηρεύωσι κατὰ Πλάτωνα τὴν παράστασιν οὐχὶ τοῦ κακοῦ, τοῦ ἀκολάστου, τοῦ ἀνελευθέρου καὶ τοῦ ἀσχήμου, ἀλλὰ τὴν τοῦ καλοῦ τε καὶ εὐσχήμου, «ἵνα ἢ ἐν κακίας εἰκόσι τρεφόμενοι — οἱ φύλακες, ὡς περ ἐν κακῇ βοτάνῃ, ἢ πολλὰ ἐκάστης ἡμέρας κατὰ σμικρὸν ἀπὸ πολλῶν δρεπόμενοί τε καὶ ἢ νεμόμενοι, ἐν τι ξυνιστάντες λανθάνωσι κακὸν μέγα ἐν τῇ αὐτῶν ψυχῇ»

1 «Τῆς ποιήσεως τε καὶ μυθολογίας ἡ μὲν διὰ μιμήσεως ὅλη ἐστίν, — τραγωδία τε καὶ κωμωδία, ἡ δὲ δι' ἀπαγγελίας αὐτοῦ τοῦ ποιητοῦ· εὖροις δ' ἂν αὐτὴν μάλιστα ἢ ἐν διθυράμβοις· ἡ δ' αὖ δι' ἀμφοτέρων ἐν τε τῇ τῶν ἐπῶν ποιήσει, πολλαχοῦ ἢ δὲ καὶ ἄλλοθι» (Πολιτ. γ', 394, C).

2 Πολιτ. γ', 394, D — 398, B.

3 Πολιτ. ε', 601, B.

4 Πολιτ. ε', 605, B.

5 Πολιτ. γ', 395, A.

6 «Αὐτοὶ δ' ἂν τῶ ἀσχηροτέρῳ καὶ ἀηδέστερῳ ποιητῇ χρῶμεθα καὶ μυθολόγῳ ὠφελείας ἢ ἔνεκα, ὅς ἡμῖν τὴν τοῦ ἐπεικοῦς λέξιν μιμοῖτο» (Πολιτ. γ', 398, A).

7 «Ὅσον μόνον ὕμνους θεοῖς καὶ ἐγκώμια ταῖς ἀγαθοῖς ποιήσεως παραδεκτέον εἰς πόλιν» (Πολιτ. ε', 607, A).

» — ἀλλ' — ἵνα ὡςπερ ἐν ὑγιεινῷ τόπῳ οἰκοῦντες οἱ νέοι ἀπὸ πάντῳ ἠὲ ἠὲ φελοῦνται, ὁπόθεν ἂν αὐτοῖς ἀπὸ τῶν καλῶν ἔργων ἢ πρὸς ὄψιν ἢ πρὸς ἠκούην τι προσβάλλῃ, ὡςπερ αὖρα φέρουσα ἀπὸ χρηστῶν τόπων ὑγίαιαν, ἠὲ καὶ εὐθύς ἐκ παίδων λανθάνῃ εἰς ὁμοιότητά τε καὶ φιλίαν καὶ ξυμφωνίαν ἠὲ καλῷ λόγῳ ἔγουςα»¹.

Ὡς πρὸς δὲ τὸ λογιστικόν, ἦτοι τὴν ὑπερτάτην ἐκείνην τῆς ψυχῆς δύναμιν, ἣτις, ἀνυψοῦσα τὸν ἄνθρωπον ὑπεράνω τοῦ αἰσθητοῦ τούτου κόσμου, μεταβιβάζει αὐτὸν εἰς τὸν κόσμον τῶν ιδεῶν, τουτέστιν μεταβιβάζει αὐτὸν ἀπὸ τοῦ ἀεὶ γιγνομένου καὶ ἀπολλυμένου εἰς τὸ ὄντως ὄν, τὸ μῆτε γιγνόμενον μῆτε ἀπολλύμενον, ἀλλ' αὐθύπαρκτον ὄν καὶ ἀεὶ τὸ αὐτὸ μένον, παρατηροῦμεν ὅτι ἡ ἀνάπτυξις καὶ ῥύθμισις αὐτοῦ τε καὶ τῶν πρὸς αὐτὸ ἀναλογούντων ἀρχόντων, ἀπησχόλησεν, ὡς εἰκὸς, πλειότερον τὸν νοῦν τοῦ Πλάτωνος, συναθροίσαντος ἐν αὐτῇ, ὡς ἐν κέντρῳ τινι, ἀπάσας τὰς περὶ παιδείας ὑποθήκας.

Ὅπως δυνηθῇ ἡ ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου νὰ γίνῃ διὰ τοῦ λογιστικοῦ ἐπιδεκτικὴ τῶν ὑψηλοτέρων διανοημάτων καὶ κατοπτρεύσῃ αὐτὰς τὰς ιδέας, αἵτινες ἀποτελοῦσι τὴν οὐσίαν τῶν ὄντων καὶ ἔχουσι πραγματικὴν ἀλήθειαν, πρέπει ν' ἀσκηθῇ εἰς τὸ ἀνίπτασθαι βαθμῆδόν ἀπὸ τῶν ὄρατῶν ἢ δοξαστῶν πρὸς τὰ νοητὰ ἢ ἐπιστητὰ. Πρὸς τὴν τοιαύτην ἀσκησιν πάσης ἄλλης γνώσεως καταλληλοτέραν ἐθεώρει ὁ Πλάτων τὴν ἔγνωσιν τῶν μαθηματικῶν, ἦτοι ἀριθμητικῆς τε καὶ λογιστικῆς, γεωμετρίας τε καὶ στερεομετρίας, ἀστρονομίας τε καὶ ἀρμονικῆς· διότι τὰ μὲν ἄλλα μαθήματα «ἢ πρὸς δόξας ἀνθρώπων καὶ ἐπιθυμίας εἰσὶν ἢ πρὸς γενέσεις τε καὶ συνθέσεις, ἢ πρὸς θεραπείαν τῶν φυομένων τε καὶ συντιθεμένων», τὰ δὲ μαθηματικὰ ὁρμῶνται μὲν ἐκ τῶν αἰσθητῶν, χωροῦσιν ὁμῶς πρὸς τὰς ὁμῶνύμους ιδέας καὶ ἐπιλαμβάνονται αὐτοῦ τοῦ ὄντος². Ἀπτονται δὲ τὰ μαθηματικὰ τοῦ ὄντος οὐχὶ σαφῶς καὶ ἐναργῶς, ἀλλ' ἀμυδρῶς, τουτέστιν ὁγειρώττουσι περὶ τὸ ὄν, διότι, μεταχειριζόμενα ὑποθέσεις, αἵτινες ἀξιώματα καλοῦνται, ἀφίνουσιν αὐτὰς ἀκινήτους, μὴ δυνάμενα νὰ δώσωσι μηδένα αὐτῶν λόγον³. Ἐνεκα τῆς ἀπὸ τῶν ὄρωμένων ειδῶν ἢ σχημάτων τάσεως πρὸς τὰ ἀόρατα καὶ ἀίδια εἶδη, ὧν ἐκεῖνα σκιαί εἰσι καὶ εἰκόνες⁴, καλοῦνται τὰ μαθηματικὰ μεταστρεπτικὰ ἐπὶ τὴν τοῦ ὄντος

¹ Πολιτ. γ', 401, B. C.

² Πολιτ. ζ', 533, B.

³ Ἀδ. C. Πρὸς καὶ Πολιτ. ε', 510, C.

⁴ «Τοῖς ὄρωμένοις εἶδεσι προσχρῶνται καὶ τοὺς λόγους περὶ αὐτῶν ποιοῦνται, οὗ περὶ τούτων διανοοῦμενοι, ἀλλ' ἐκείνων περὶ, οἷς ταῦτα ἔοικε — τούτοις μὲν ὡς εἰκόσιν καὶ αὐτῶν χρώμενοι, ζητοῦντες τε αὐτὰ ἐκεῖνα ἰδεῖν, ἀ οὐκ ἂν ἄλλως ἴδοι τις ἢ τῇ διανοίᾳ» (Πολιτ. ε', 510, D. E).

θεάν¹, ἀγωγὰ πρὸς ἀλήθειάν τε καὶ οὐσίαν², ὁλκὰ πρὸς ἀλήθειαν³, ἐπιτήδεια πρὸς τὸ ποιεῖν κατιδεῖν ῥᾶον τὴν τοῦ ἀγαθοῦ ἰδέαν⁴ καὶ χρῆσιμα πρὸς τὴν τοῦ καλοῦ τε καὶ ἀγαθοῦ ζήτησιν⁵. Σύμμικτον δὲ φύσιν ἔχοντα καὶ τούτου ἕνεκα μεσεύοντα τῶν τε περὶ τὰ δοξαστὰ καὶ τὰ γοητὰ μαθημάτων, ὡς περ μεσεύει μεταξὺ δόξης καὶ γοῦ ἢ τούτων ἕξις, τουτέστιν ἡ διάνοια⁶, εἶναι προπαιδευτικὰ τῆς φιλοσοφίας⁷ καὶ συντελοῦσι τὰ μέγιστα εἰς τὴν τοῦ γοῦ ὀξύτητα⁸.

Πασῶν τῶν γνώσεων, τῶν συντελουσῶν εἰς τὴν ἀνάπτυξιν καὶ ῥύθμισιν τοῦ λογιστικοῦ, κυριωτάτην ἐθεώρει ὁ Πλάτων τὴν τῆς φιλοσοφίας. Ἡ ἐπιστήμη αὕτη, ἣν ὄντως ἐπιστήμην⁹, ἐπιστήμην ἐπιστημῶν¹⁰, τέχνην βασιλικὴν¹¹ καὶ ὄψιστον τοῦ θεοῦ δῶρον¹² ἀποκαλεῖ ὁ Πλάτων, ἀνάγει

1 «Ἀγωγῶν ἂν εἴη καὶ μεταστρεπτικῶν ἐπὶ τὴν τοῦ ὄντος θεάν ἢ περὶ τὸ ἐν μάθησις» (Πολιτ. ζ', 524, E).—«Ἀὕτη γε (ἡ ἀστρονομία) ἀναγκάζει ψυχὴν εἰς τὸ ἄνω ὄραν, καὶ ἀπὸ πτωῶν ἐνθύνει ἐκεῖσε ἄγει.—Ἐγὼ γὰρ αὖ οὐ δύνάμαι ἄλλο τι νομίσαι ἄνω ποιοῦν ψυχὴν «βλέπειν μάθημα ἢ ἐκεῖνο, ὃ ἂν περὶ τὸ ὄν τε ἦ καὶ τὸ ἀόρατον» (Πολιτ. ζ', 520, A, B). Πρβλ. καὶ 530, C.

2 «Ἀλλὰ μὴν λογιστικὴ τε καὶ ἀριθμητικὴ περὶ ἀριθμὸν πᾶσα. Καὶ μάλα. Ταῦτα «δέ γε φαίνεται ἀγωγὰ πρὸς ἀλήθειαν. Ὑπερφυῶς μὲν οὖν» (Πολιτ. ζ', 525, A).

3 «Τοῦ γὰρ δεῖ ὄντος ἡ γεωμετρικὴ γνώσις ἐστίν. Ὀλκὸν ἔρα, ὡς γενναῖε, ψυχῆς «πρὸς ἀλήθειαν εἴη ἂν καὶ ἀπεργαστικὸν φιλοσόφου διανοίας πρὸς τὸ ἄνω σχεῖν ἂ νὸν «κάτω οὐ δεόν ἔχομεν» (Πολιτ. ζ', 527, B).

4 Πολιτ. ζ', 526, E.

5 «Χρήσιμον (ἢ ἀρμονικὴ)—πρὸς τὴν τοῦ καλοῦ τε καὶ ἀγαθοῦ ζήτησιν» (Πολιτ. ζ', 531, C).

6 «Διάνοιαν δὲ καλεῖν μοι δοκεῖς τὴν τῶν γεωμετρικῶν τε καὶ τῶν τοιούτων ἕξιν, ἀλλ' οὐ νοῦν, ὡς μεναξὺ τι δόξης τε καὶ γοῦ τὴν διάνοιαν οὔσαν» (Πολιτ. ζ' 511, B).

7 «Τὰ μὲν τοίνυν λογισμῶν τε καὶ γεωμετριῶν καὶ πάσης τῆς προπαιδείας, ἣν τῆς «διαλεκτικῆς δεῖ προπαιδεύθῃναι παισὶν οὔσαι χρῆ προβάλλειν, οὐχ ὡς ἐπάναγκες «μαθεῖν τὸ σχῆμα τῆς διδαχῆς ποιουμένους» (Πολιτ. ζ', 530, D).

8 «(Ἡ περὶ τοὺς ἀριθμοὺς διατριβὴ) τὸν νυστάζοντα καὶ ἀμαθῆ φύσει ἐγείρει καὶ εὐμαθῆ «καὶ μνήμονα καὶ ἀγχινοῦν ἀπεργάζεται, παρὰ τὴν αὐτοῦ φύσιν ἐπιιδόντα θείᾳ τέχνῃ» (Νόμ. ε', 747, B).—«Οἱ φύσει λογιστικοὶ εἰς πάντα τὰ μαθήματα ὡς ἔπος εἶπεν ὁ- «ξεῖς φύονται, οἳ τε βραδεῖς, ἂν ἐν τούτῳ παιδευθῶσι καὶ γυμνάσωνται, κἂν μηδὲν ἄλλο «ὑπεληθῶσιν, ὅμως εἰς γε τὸ ὀξύτεροι αὐτοὶ αὐτῶν γίγνεσθαι πάντες ἐπιιδόσασιν; Ἐ- «στιν, ἔφη, οὕτως» (Πολιτ. ζ', 526, B).

9 «Καθορᾶ δὲ ἐπιστήμην, οὐχ ἢ γένεσις πρόεστιν οὐδ' ἢ ἐστὶ που ἑτέρα ἐν ἑτέρῳ «οὔσα ὧν ἡμεῖς νῦν ὄντων καλοῦμεν, ἀλλὰ τὴν ἐν τῷ ὄντι ἐστίν ὄντως ἐπιστήμην «οὔσαν» (Φαίδρ. 247, D). Πρβλ. καὶ Παρμεν. 134, A. Πολιτ. ε', 475, B. Εὐθουδ. 288, D.

10 «Αἱ μὲν ἄλλαι πᾶσαι ἄλλου εἰσὶν ἐπιστήμαι, ἑαυτῶν δὲ οὐ, ἡ δὲ μόνη (ἡ σωφροσύνη «=φιλοσοφία) τῶν τε ἄλλων ἐπιστημῶν ἐπιστήμη ἐστὶ καὶ αὕτη ἑαυτῆς». (Χαρμ. 106, C). Πρβλ. καὶ Σοφ. 257, C.

11 «Ἐπὶ δὲ δὴ τὴν βασιλικὴν ἐλθόντες τέχνην καὶ διασκοπούμενοι αὐτήν, εἰ αὕτη «εἴη ἢ τὴν εὐδαιμονίαν ἀπεργαζομένη» (Εὐθουδ. 201, B).

12 «Οὐ (φιλοσοφίας γένους) μετξον ἀγαθὸν οὔτ' ἤλθεν οὔτε ἤξει ποτὲ τῷ ὀνητῷ γένει «ἄωρηθὲν ἐκ θεῶν» (Τιμ. 47, B).

τὴν ψυχὴν εἰς τὴν καθαρὰν ἐποπτεῖαν τῶν ὑψίστων ἰδεῶν, ἥτοι εἰς τὴν θέαν τῆς αἰεὶ οὔσης οὐσίας¹ καὶ τοῦ λαμπροῦ τῆς ἀληθείας φωτός² καὶ ποιεῖ τοὺς ἀνθρώπους σοφοὺς καὶ ἀγαθοὺς, παρέχουσα αὐτοῖς τὴν ἀληθῆ εὐδαιμονίαν³. Πρὸς τοῦτο δὲ μεταχειρίζεται τὴν διαλεκτικὴν μέθοδον, ἥτις, ὡς ἐπιλαμβανομένη τῆς τῶν ὄντων οὐσίας, ταυτίζεται πολλάκις μετ' αὐτῆς τῆς φιλοσοφίας⁴. Εἶναι δὲ διαλεκτικὴ δύναμις τοῦ διαλέγεσθαι, ἣν μεταχειριζόμενος αὐτὸς ὁ λόγος ἄπτεται τοῦ νοητοῦ, «τὰς ὑποθέσεις ποιούμενος οὐκ ἀρχὰς, ἀλλὰ τῶ ὄντι ὑποθέσεις, οἷον ἐπιβάσεις τε καὶ ὀρμᾶς, ἵνα μέχρι τοῦ ἀνυποθέτου ἐπὶ τὴν τοῦ παντός ἀρχὴν ἴων, ἀψάμενος αὐτῆς, ἄλλιν αὖ ἐχόμενος τῶν ἐκείνης ἐχομένων, οὕτως ἐπὶ τελευτὴν καταβῆται, αἰσθητῶ παντάπασιν οὐδενὶ προσχρώμενος, ἀλλ' εἶδεν αὐτοῖς δι' αὐτῶν εἰς αὐτὰ, καὶ τελευτᾷ εἰς εἶδη»⁵. Ἐπειδὴ δὲ τὸ νοητὸν θεωρεῖ ὁ Πλάτων ὡς τὸ ὄντως ὄν, ὀρίζεται ἐν Φιλήβῳ τὴν τοῦ διαλέγεσθαι δύναμιν ἥτοι τὴν διαλεκτικὴν ὡς τὴν «περὶ τὸ ὄν καὶ τὸ ὄντως καὶ τὸ κατὰ ταῦτόν αἰεὶ πεφυκὸς» γνῶσιν⁶. Ἡ διαλεκτικὴ, ὡς ἐπιλαμβανομένη τῶν ἰδεῶν, ὧν τὴν ὑψίστην θέσιν κατέχει ἡ ἰδέα τοῦ ἀγαθοῦ, ἢ συμπίπτουσα μετ' αὐτοῦ τοῦ θεοῦ⁷, θεωρεῖται παρὰ τοῦ Πλάτωνος «ὥσπερ ὀριγκὸς τοῖς μαθήμασιν — ἐπάνω κεῖσθαι, καὶ οὐκέτι ἄλλο τούτου μάθημα ἀνωτέρω ὀρθῶς ἀν ἐπιτίθεσθαι, ἀλλ' ἔχειν ἤδη τέλος τὰ τῶν μαθημάτων»⁸.

Τοὺς δυναμένους νὰ ἄπτωνται τῆς φιλοσοφίας, ἐθεώρει ὁ Πλάτων μόνους ἀξίους νὰ ἄπτωνται καὶ τῶν πολιτικῶν καὶ νὰ ἡγεμονεύωσιν ἐν τῇ

1 «Τοῦτο μὲν δὴ τῶν φιλοσόφων φύσεων περὶ ὁμολογήσθω ἡμῖν, ὅτι μαθηματὸς καὶ αἰεὶ ἐρώσιν, ὃ ἂν αὐτοῖς δηλοῖ ἐκείνης τῆς οὐσίας τῆς αἰεὶ οὔσης καὶ μὴ πλανωμένης ὑπὸ γενέσεως καὶ φθορᾶς» (Πολιτ. ζ', 485, Β).

2 Πολιτ. ζ', 508, D. ζ', 532, Α, Β, C.

3 «Ἄρ' οὖν ἡ βασιλικὴ σοφὸς ποιεῖ τοὺς ἀνθρώπους καὶ ἀγαθοὺς; (Εὐθυδ. 292, C). Πρὸβλ. 291, Β.

4 «Ἡ καὶ διαλεκτικὸν καλεῖς τὸν λόγον ἐκάστου λαμβάνοντα τῆς οὐσίας; — Πῶς γὰρ ἂν, ἢ δ' ὅς, φαίην;» (Πολιτ. ζ', 534, Β). — «Οὕτω καὶ ὅταν τις τῶ διαλέγεσθαι ἐπιχειρῇ, ἀνευ πασῶν τῶν αἰσθήσεων διὰ τοῦ λόγου ἐπ' αὐτὸ ὃ ἔστιν ἕκαστον ὀρμᾶ, κἂν μὴ ἀποστῇ, πρὶν ἂν αὐτὸ ὃ ἔστιν ἀγαθὸν αὐτῇ νοήσῃ λάβῃ, ἐπ' αὐτῶ γίγνεται κατὰ τοῦ νοητοῦ τέλει. — Τί οὖν οὐ διαλεκτικὴν ταύτην τὴν πορείαν καλεῖς;» (Πολιτ. ζ', 532, Β).

5 Πολιτ. ζ', 511, Β. — «Οὐκοῦν — ἡ διαλεκτικὴ μέθοδος μόνη ταύτη πορεύεται, τὰς ὑποθέσεις ἀναιροῦσα, ἐπ' αὐτὴν τὴν ἀρχὴν, ἵνα βεβαιώσῃται, καὶ τῶ ὄντι ἐν βορβόρῳ βαρβαρικῶ τινι τὸ τῆς ψυχῆς ὄμμα κατορωρυγμένον ἡρέμα ἔλκει καὶ ἀνάγει ἀνω συνερίθοις καὶ συμπεριαγωγοῖς χρωμένῃ αἷς δηλούμεν τέχναις» (Πολιτ. ζ', 533, D).

6 Φιλήβ. 58, Α. Πρὸβλ. καὶ Πολιτ. ζ', 534, Β.

7 Πολιτ. ζ', 508, Ε κεφ. ζ', 517, C. 6', 379, C.

8 Πολιτ. ζ', 534, Ε.

πόλει ¹, χάριν τῆς τε ἰδίας καὶ τῆς κοινῆς εὐδαιμονίας ², τούτου ἕνεκα καὶ ἐταύτιζε τὴν πολιτικὴν μετὰ τῆς φιλοσοφίας ³.

Ἐξετάσαντες μέχρι τοῦδε τὰ παιδαγωγικὰ τοῦ Πλάτωνος μέσα καθ' ἑαυτὰ ἦτοι πῶς ταῦτα ἐκπληροῦσι τὸν ἄμεσον καὶ ἰδιαίτερον αὐτῶν σκοπὸν, μεταβαίνομεν εἰς τὴν ἐξέτασιν τῆς ἀμοιβαίας αὐτῶν σχέσεως καὶ κοινῆς ἐνεργείας, δι' ἧς ἐκπληροῦται ὁ ἔμμεσος καὶ κοινὸς αὐτῶν σκοπὸς καὶ ἐπιτυγχάνεται ἡ ἐν τῇ ψυχῇ δικαιοσύνη. Ἐπειδὴ κατὰ Πλάτωνα ὁ ἠθικὸς βίος τοῦ ἀνθρώπου στηρίζεται ἐπὶ τῆς δικαιοσύνης, ἡ ἐπὶ τῆς ἑναρμονίου συμφωνίας πασῶν τῶν ψυχικῶν δυνάμεων, δι' ἧς τὸ λογιστικόν, ὡς ὑψίστη πνευματικὴ δύναμις, καθίσταται ἐπιτήδειον εἰς τὸ ρυθμίζειν ἅπαντα τὸν βίον κατὰ τὴν ἰδέαν τοῦ καλλίστου, καὶ ἐπειδὴ τούτου ἕνεκα ἡ κατ' αὐτὸν παιδεία οὐδὲν ἄλλο προτίθεται ἢ τὸ προαγαγεῖν τὴν δικαιοσύνην ταύτην, ἦτοι τὴν ἠθικὴν ἐν βίῳ ἁρμονίαν τῶν ἐπὶ μέρους ἀνθρώπων καὶ οὕτω καταστήσαι αὐτοὺς ἐπιτηδέιους πρὸς ἐλευθέρην καὶ ὀρθὴν χρῆσιν τοῦ λόγου, διὰ τοῦτο δοξάζει ὁ Πλάτων ὅτι τὸ μὲν σῶμα μετὰ πασῶν τῶν ιδιοτήτων αὐτοῦ πρέπει νὰ τυγχάνῃ συμφώνως πρὸς τὴν φύσιν αὐτοῦ καὶ τὸν προορισμὸν ὀρθῆς τινος καὶ ἁρμονικῆς διαπλάσεως καὶ δὴ τοιαύτης, οἷα ἀπαιτεῖται ὅπως τοῦτο ἀποβῆ ἑπιτήδειον ὄργανον τῶν πνευματικῶν τῆς ψυχῆς λειτουργιῶν· ἡ δὲ ψυχὴ διὰ τῆς ἑναρμονίου ἀναπτύξεως καὶ ρυθμίσεως τῶν τριῶν αὐτῆς καὶ θεμελιωδῶν δυνάμεων πρέπει νὰ ἔλθῃ εἰς ἁρμονίαν καὶ συμφωνίαν μεθ' ἑαυτῆς, τῶν κατωτέρων αὐτῆς δυνάμεων, τῶν καὶ ἐν τῷ σώματι κατωτέραν θέσιν κατεχουσῶν, ὑποτασσομένων εἰς τὴν ἀνωτέραν, τὴν καὶ ἐν τῷ σώματι ἀνωτέραν θέσιν κατέχουσαν, ἦτοι εἰς τὸ λογιστικόν ⁴. Ἡ ἐπίτευξις ὅμως αὕτη τῆς ἁρμονίας πασῶν τῶν τοῦ ἀνθρώπου δυνάμεων στηρίζεται κατὰ Πλάτωνα ἐπὶ τῆς ὀρθῆς μεταξὺ γυμναστικῆς καὶ μουσικῆς σχέσεως, καθ' ἣν αὗται ἐν τῇ τοῦ ἀνθρώπου ἀγωγῇ πρέπει νὰ ἐπενεργῶσι ἐπὶ τε τοῦ σώματος καὶ τῆς ψυχῆς οὐχὶ ἰδίᾳ καὶ χωρὶς ἀλλήλων, ἀλλὰ κοινῇ καὶ μετ' ἀλλήλων στενῶς συνδεδεμένοι, ἀλλήλας συμπληροῦσαι καὶ ὑποστηρίζουσαι ⁵. Τὴν μεταξὺ τῶν δύο

1 «Τοῖς μὲν προσήκει φύσει ἄπτεσθαι τε φιλοσοφίας ἡγεμονεύειν τ' ἐν πόλει, τοῖς δ' ἄλλοις μῆτε ἄπτεσθαι, ἀκολουθεῖν τε τῷ ἡγουμένῳ» (Πολιτ. ε', 474, C κεφ.).

2 Πολιτ. ε', 500, D κεφ. ζ', 520. 540.

3 «Ἐδύξε γὰρ δὴ ἡμῖν ἡ πολιτικὴ καὶ ἡ βασιλικὴ τέχνη (ἡ φιλοσοφία) ἡ αὐτὴ εἶνα» (Ἐδουδ. 291, C).

4 Πολιτ. δ', 434—444. Τιμ. 69—71.

5 «Μία δὲ σωτηρία πρὸς ἄμφω, μῆτε τὴν ψυχὴν ἄνευ σώματος κινεῖν μῆτε σῶμα ἄνευ ψυχῆς, ἵνα ἀμυνομένῳ γίγνησθον ἰσχυρότερον καὶ ὑγιή·— τὸν τε αὖ σῶμα ἐπιμελῶς πλάττοντα τὰς τῆς ψυχῆς ἀνταποδοτέον κινήσεις, μουσικῇ καὶ πάσῃ φιλοσοφίᾳ προσχρόμενον,

τούτων παιδαγωγικῶν παιδευμάτων ὀρθὴν σχέσιν καὶ ἀναφορὰν, ἐφ' ἧς στηρίζεται ἡ ἠθικὴ δύναμις τῆς παιδείας, πειρᾶται νὰ προαγάγῃ ὁ Πλάτων ἔνθεν μὲν διευθύνων τὰς ἐνεργείας αὐτῶν πρὸς ἓνα κοινὸν σκοπὸν, ἔνθεν δὲ προσδιορίζων τὸ μέτρον τῶν ἐνεργειῶν τούτων κατὰ μίαν καὶ τὴν αὐτὴν ἀρχήν. Τούτου ἕνεκα παρὰ μὲν τῆς γυμναστικῆς ἀπαιτεῖ ὅπως διὰ τῆς διαπλάσεως τοῦ σώματος ἀποβλέπῃ εἰς τὴν ρύθμισιν τῆς ψυχῆς¹, ἐξεγείρουσα τὸ θυμοειδές² καὶ καθιστῶσα αὐτὸ ἐπιτήδειον πρὸς καταστολήν τῶν τοῦ σώματος ἐπιθυμιῶν· παρὰ δὲ τῆς μουσικῆς ἀπαιτεῖ ὅπως διὰ τῆς μορφώσεως τῶν ψυχικῶν δυνάμεων ἀποβλέπῃ εἰς τὴν διεγερσιν τῆς ἐν τῇ ψυχῇ σωφροσύνης, τουτέστι τῆς συμφωνίας τῶν τε ἀνωτέρων καὶ κατωτέρων τῆς ψυχῆς δυνάμεων³. Κατὰ τὸν Πλάτωνα ἡ μὲν γυμναστικὴ ἄνευ τῆς μουσικῆς καθιστᾷ τὸ μὲν θυμοειδές τῆς ψυχῆς σκληρόν καὶ ἀγρίον, τὸ δὲ λογιστικὸν ἀσθενές, κωφὸν καὶ τυφλόν· ἡ δὲ μουσικὴ ἄνευ γυμναστικῆς καθιστᾷ τὸ μὲν θυμοειδές μαλακώτερον τοῦ δέοντος αὐτὸν δὲ τὸν ἄνθρωπον λίαν εὐερέδιστον. Ἀμφότεραι δὲ, ἢ τε γυμναστικὴ καὶ ἡ μουσικὴ, κάλλιστα συγκερασθεῖσαι καὶ μετὰ τοῦ προσήκοντος μέτρου ἐνεργοῦσαι, καθιστῶσι τὴν μὲν ψυχὴν τοῦ ἀνθρώπου *σώφρονα καὶ ἀνδρείαν*⁴, αὐτὸν δὲ *τελέως μουσικώτατον καὶ εὐαρμοστότατον*⁵. Πρὸς δὴ λῶσιν τῆς ἐσωτερικῆς ταύτης σχέσεως μεταξὺ γυμναστικῆς καὶ μουσικῆς

«εἰ μέλλει δικαίως τις ἅμα μὲν καλὸς, ἅμα δὲ ἀγαθὸς ὀρθῶς κεκληρίσθαι. Κατὰ δὲ ταῦτα «ταῦτα καὶ τὰ μέρη θεραπευτέον, τὸ τοῦ παντός ἀπομιμούμενον εἶδος» (Τιμ. 88. Β, C).

1 Πολιτ. ε', 519, C.

2 Πολιτ. γ', 410, B.

3 «Οἱ δὲ δὴ νέοι — ὄηλον ὅτι εὐλαθήσονται σοι δικαστικῆς εἰς χρεῖαν ἵναί, τῇ ἀπλῇ «ἐκείνη μουσικῇ χρώμενοι, ἣν δὴ ἔφαμεν σωφροσύνην ἐντίκτειν» (Πολιτ. γ', 410, A. δ', 432).

4 «Οἱ μὲν γυμναστικῇ ἀκράτῳ χρησάμενοι ἀγριώτεροι τοῦ δέοντος ἀποβαίνουσιν, οἱ δὲ μουσικῇ μαλακώτεροι αὐ γίνονται ἢ ὡς κάλλιον αὐτοῖς. Καὶ μὴν — τὸ γὰρ «ἀγρίον τὸ θυμοειδές ἂν τῆς φύσεως παρέχοιτο, καὶ ὀρθῶς μὲν τραφὲν ἀνδρεῖον ἂν εἴη, «μᾶλλον δ' ἐπιταθὲν τοῦ δέοντος σκληρόν τε καὶ χαλεπὸν γίγνοιτ' ἂν, ὡς τὸ εἶκος. — Τί «δέ; τὸ ἡμέρον οὐχ ἡ φιλόσοφος ἂν ἔχοι φύσις; καὶ μᾶλλον μὲν ἀνεθάντος αὐτοῦ μαλακώτερον εἴη τοῦ δέοντος, «μᾶλλον δὲ τραφέντος ἡμερόν τε καὶ κόσμιον; «Ἔστι ταῦτα. Δεῖν «δὲ γέ φαμεν τοὺς φύλακας ἀμφοτέρω ἔχειν τούτω τῷ φύσει. Δεῖ γάρ. Οὐκοῦν ἡρμόσθαι δεῖ αὐτὰς πρὸς ἀλλήλας; Πῶς δ' οὐ; Καὶ τοῦ μὲν ἡρμοσμένου σώφρων τε καὶ ἀνδρεία ἡ ψυχὴ; Πάνυ γε. Τοῦ δὲ ἀναρμόστου δειλὴ καὶ ἀγροικὸς; Καὶ μάλα» (Πολιτ. γ', 410, D—411, A κεφ.).

5 «Τὸν κάλλιστ' ἄρα μουσικῇ γυμναστικῇν κεραννύντα καὶ μετριώτατα «τῇ ψυχῇ προσφέροντα, τοῦτον ὀρθότατ' ἂν φαίμεν εἶναι τελέως μουσικώτατον καὶ εὐαρμοστότατον, πολὺ μᾶλλον ἢ τὸν τὰς χορδὰς ἀλλήλαις ξυνηστάντα» (Πολιτ. γ', 412, A).

δικαίως αποκαλεῖ ὁ Πλάτων τὴν μὲν πρώτην ἀδελφὴν τῆς δευτέρας ¹, ἀμφοτέρας δὲ δῶρον τοῦ θεοῦ, συντελοῦν εἰς τὴν ἁρμονικὴν ῥύθμισιν τοῦ τε θυμοειδοῦς καὶ τοῦ φιλοσόφου ἢ λογιστικοῦ ².

Ἐκ τῶν μέχρι τοῦδε ῥηθέντων συνάγεται ὅτι ὁ ἠθικὸς χαρακτήρ τῆς κατὰ Πλάτωνα παιδείας ἐρείδεται ἐπὶ τῆς δι' αὐτῆς ἐπιδιωκομένης δικαιοσύνης, ἣτις ἔγκειται ἐν τῇ ἁρμονικῇ ἀναπτύξει καὶ μορφώσει πασῶν τῶν τοῦ ἀνθρώπου δυνάμεων.

ΑΡΙΣΤΕΙΔΗΣ Κ. ΣΠΛΘΑΚΗΣ.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΑΞΙΑΣ ΤΗΣ ΑΝΑΤΡΟΦΗΣ ΤΩΝ ΠΑΙΔΩΝ

ὑπὸ τοῦ διδάκτορος KARL ORFEL (3)

(Μετάφρασις ΧΑΡΙΣΗ ΠΟΥΔΙΟΥ).

Παρά τὸ λίκνον τοῦ τεσσάρων μόνον ἐβδομάδων υἱοῦ του κάθηται περιχαρῆς ὁ δικαστὴς Γουλιέλμος καὶ παρ' αὐτῷ ἐπίσης εὐθυμὸς ἵσταται ὁ φίλος του Κάρολος.

Λοιπὸν «ἤρξατο λέγων ὁ Γουλιέλμος, καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ του ἠκτινοβόλουν ὑπὸ χαρᾶς», δὲν εἶνε τοῦτο λαμπρὸν παιδίον, διὰ τὸ ὅποῖον θέλει χαρῆ ποτε ὁ Θεὸς καὶ οἱ ἄνθρωποι;

Κάρολος. Ἄ, βέβαια, εἶναι λαμπρὸν παιδίον! Προσπάθησον μόνον νὰ τὸ ἀναθρέψῃς καλῶς.

Γουλιέλμος. (λίαν σοβαρῶς καὶ μετ' ἐμφάσεως). Οὐδεμίαν ἀνάγκην ν' ἀνατραφῇ, ἀλλ' ἐξ ἑαυτοῦ θὰ ἀναπτυχθῇ — καὶ μάλιστα μετὰ πλείστης ἐλευθερίας. Ἐνοήσατε;

Κάρ. (γελῶν) ὄχι.

Τότε ἐσηκώθη ὁ Γουλιέλμος ἀπὸ τῆς ἕδρας του, ἐπορεύθη πρὸς τὸν φίλον του καὶ λέγει· «ὦ διδάσκαλε, νομίζετε ὅτι πρέπει εἰς πάντα νὰ ἐμβάλλητε τοὺς δακτύλους σας, ἄλλως δὲν θὰ κατορθωθῇ τίποτε. Νομίζετε ὅτι τὸ παιδίον πρέπει νὰ ἀνατραφῇ κατὰ τὸν Basedow ἢ Beneke κατὰ τὸν Herbart ἢ Niemeier, ὅτι πρέπει κατὰ κανόνας ν' ἀφαιρῇ ἀπὸ τῆς κεφαλῆς

¹ «Ἄρ' οὖν ἡ βελτίστη γυμναστικὴ ἀδελφὴ τις ἀνείη τῆς μουσικῆς;» (Πολιτ. γ', 404, B.)

² Πολιτ. γ', 411, E.

³ Ὁλόκληρον τὸ παιδαγωγικὸν τοῦ ἀνδρὸς τούτου σύγγραμμα, βιβλίον τῶν γονέων ὀνομαζόμενον, ἀνήγγειλεν ὁ κ. Χ. Πούλιος ὅτι θέλει ἐκδώσει προσεχῶς.